

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzandók.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK:

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test és egy lélek vagytok. Eféz. IV. 4.

Tartalom: Az országos közalap kérdéséhez. Szász Béla. — Felhívó szózat a magyarországi ref. egyházak hiveihez, az országos ref. egyházi közalap tárgyában. — A testvér superintendenciák köréből. A dunamelléki ref. egyház-kerület közgyűlése. — Az áll. ig. tanács üléséből. — Különfélék. — Körösvények.

Tárcza: Remény. Váró Ferencz. Nehány prot. egyháztörténelmi adat a 16. sz. végéről.

Az országos közalap kérdéséhez.

I.

Kolozsvár, 1883. junius 1.

Régi és igaz szó, hogy nincs az az egyszerű esemény, a melyet két vagy több szemmel látott tanú minden pontjában egészen egyenlően tudna elbeszélni — hogyan csodálkozhatnánk tehát, a fölött, ha az olyan egészen új intézményre nézve, mint a mi országos közalapunk, szintén különböző nézetek merülnek föl s nyerne kifejezést. Igaz ugyan, hogy e kérdést immár az illetékes testületek — zsinat és konvent — tisztázták és eldöntötték s határozott akaratukat írott törvényben, illetőleg szabályzatban adták kezünkbe, — de hát mire való a szó és irás, ha nem arra, hogy egyéni nézeteinket, kedvencz gondolatainkat belemagyarazzuk az eseményekbe vagy írott törvényekbe s valóság és igazságként bizonyítgassunk olyan valamit, a mi megfelel ugyan hajlamainknak, vágyainknak, de ellenkezik a ténnyel avagy tétellel.

És mi még nem is igen csodálkozunk azon, hogy országos közalapunk ügyének értelmezése ilyen sorsban részeseül azoknál, a kik vagy jobban akarják érteni a dolgot magánál a törvéynél is; vagy érzelmeik által engedik magukat ítélet-alkotásukban vezetetni; vagy nem iskolázták annyira fölfogásu-

kat, hogy ne olvassák bele nézetüket a fölfogandó dologba, hanem abból magából olvassák ki mineműségét s ennek szerinte alkossák meg fölöle fogalmukat. Mert hát az országos közalap ügye annyira szívéhez van nőve minden igaz protestánsnak s annyira beleéltük magunkat a gondolatba, hogy ez fogja egyházunk új egét és új földjét meghozni s mint még csak tervezett, de tényként előttünk nem álló valóság annyira ingerli a képzelődést; meg aztán egyházunk mindenikünk által élénken érzett bajai és nehézségei annyira fölkeltek szenvedélyszerű vágyunkat, hogy minél gyorsabban és minél gyökeresebben hajtsuk végre az orvoslást, hogy nem csoda, ha némelyek szeme és ítélete kissé meghomályosodik s olyannak látja és hirdeti a kérdést, a miként legjobb szándéka és belátása szerint maga eldöntendőnek tartja. S különösen kezeire játszik ennek a megtévesztett ítélet-alkotásnak az az épen nem alaptalan aggodalmaskodás, a mely mindenkit elfog, a ki valamennyire is ismeri népünket és viszonyainkat, mihelyt arra gondol, hogy a megalkotott törvényt végre is kell hajtani s az egy pro mille járulókat be is kell szedni a hivektől. A jóakaratu aggodalom gondolkodásra sarkalja az elmét, hogy miként lehetne a nehézséget elhárítani; az elme kieszkel bizonyos módot s az argumentatio, hogy ne mondjuk rabulismus, aztán napnál világosabban bebizonyítja, hogy, hiszen a törvény is épen ezt az általunk javasolt módot rendeli.

Ezekben s más ilyen okokokban látjuk mi magyarázatát annak a különben alig érthető jelenségnek, hogy egy épen most megalkotott zsinati törvény és conventi szabályzat tartalma vita tárgyává válhatik olyan fők és szívek között, mint Kerkapoly

Károly és Lónyai Menyhért gróf, mint Ballagi Mór, Kőrmendi Sándor, Szentpéteri Sámuel meg Filó Lajos és lapunk Sz.—s. jegyü írója! Csak isigy szemlélhetjük elképpedés nélkül, hogy jobbára olyanok, a kik maguk is részt vettek a zsinat és convent törvény- és szabályzat-alkotásaiban, homlokegyenest ellenkező nézeteket vallhatnak a Sáros-pataki Lapokban, meg a Prot. egyh. és iskolai Lapban, egy azon dolog felől — olyanszerű elképpedés nélkül, a milyen menthetetlenül elfogna, ha két józan, ép értékű ember közül az egyik fehérnek, a másik feketeének mondaná ugyanazt a bárányt.

Ám azért, hogy számot tudunk magunknak e sajátos pszichologiai jelenség okairól és eredményeiről adni, még nem következik, hogy igazat is adjunk azoknak, akik, bár tiszteletre méltó szándékkal, de épen nem helyeselheto logikával ki akarják fordítani a zsinati törvényt és a conventi szabályzatot tiszta, határozott értelméből s az országos közalapot megyei részalapokra szeretnék darabolni s a kik az egyetemes egyház illetékes törvényhozásának, a zsinatnak, törvénybe igtatott akaratát próbálják megmásíttatni egy közigazgatási végrehajtó közeg egyszerű határozata által, megmásíttatni a törvényt, melyre a Felsőg ütötte rá megerősítő pecsétjét, egy dicasterialis végzéssel, mely ha egy betűjében ellenkezik a zsinati törvényvel, egyszerűen ad acta tehető akármelyik egyházkerület, sőt bármely egyháztag által is.

TÁRCZA. REMÉNY.

— Schiller. —

Az emberek ajkain, álmaiban

A jövő szépségi zsi bongnak.

A boldogság csillámos, arany

Czéljára sietve tölöngnek.

Avulást a világ újulásra cserél,

De reményünk folyvást jobbat ígér.

Világra jövünk a reménynek ölen;

Vigan érzi fuvalmit a gyermek;

Csalogatja varázsszal az ifjut e fény;

Sirján túl is él az öregnek;

Hisz' alélva ha sirba hanyatlik az agg,

Halmán a remény — föltüzve marad.

Nem üres ábránd játéka velünk,

S örült elmék szüleménye

Örökünknek fennen vallja szivünk

Jobb létnek várni eléje;

S mit e szózat mond, váltiglan igaz:

A reményt, a hitet nem csalja meg az.

Váró Ferencz.

Bár őszinte tisztelettel viseltötünk tehát egyházunk amaz érdemes tagjai és vezérférfiai irányában, a kik Kőrmendy Sándornak már a zsinat által visszaütasított indítványát pártfogásuk alá vették, de nem osztozhatunk nézetükben, hogy a törvény által szabályzott országos közalapot három, sőt négy részre szabadna a konventnek szétoosztania, sem formai, sem érdemleges tekintetektől fogva s így sem törvényesnek, sem ész- és czélszerűnek nem tarthatjuk a konventi bizottság többségének ama javaslatát, mely szerint az országos közalap befolyt járulékaik 25, 25 és 50 százaléknyi részletekben volnának az egyházmegye, az egyházkerület és a közalap között megoszthatók s annyival kevésbé a nt. Szentpéteri Sámuel külön véleményét, mely szerint a közalap 50 százalékos jutalékainak fele meg az egyházköztség tulajdonában maradna, hanem követelnünk kell a törvény érvényesítését, azaz az országos közalapnak országos és köz-alapképen való osztatlan kezelését, az erre törvény által rendelt egyedül illetékes közeg: a konvent s illetőleg az állandó végrehajtó bizottság által.

E lap idei 5. 6. 7. számaiban Sz.—s. kimutatta a követelés törvényszerűségét s így az ott elmondottakhoz nekünk nem sokat kell hozzáadnuuk.

Nem hiában nevezi a törvény a domesticát országos és közalapnak; nem hiában rendeli egyedüli és kizárólagos öréül és kezelőjéül a konventet s az állandó végrehajtó bizottságot; nem hiában hallgat

Néhány prot. egyház-történelmi adat a 16-ik sz. végéről.

(Folytatás.)

Kolozsvár várossa közgyűlésének (*Congregatio Centum-patrum*) 1593 — tartott nyűlésében hozott határozata.

Biro Uramtól ő kgmétől megh értettük Városul ez mostani begyűítésnek okát az Plébánosság választása felől, kit ő kgmek halasztattak volt ez elmúlt gyűléskor az mostani gyűlésre. De miérthogi az Zemélieket, kik közzül az Plébánost kellene vállasztani, akkoron ő kgmek megh nem jelentették volt, hanem mostan Proponáltak ő kgmek nevek zerént három Zemélt; Az Magyar Nation valo Uraim ez okon kevánják, hagi ez electionak napja haladjon addigh, még ő kgmek és zollhatnak és tractalhatnak ez (dolg) dolog felől. Azért ő kgmek ugi zollottanak az be gyűtés napia felől, hagi ha Biro Uram e héten Urunkhoz nem megien, ő kgame Péntekre vagi Zombatra gyűitse be ő kegyelmeket. Hahul penig ő kgame. el menne, a mennél alkalmasosb napot ő kgame intéz arra, mikor Isten ő kgmét meghozza, akkorra gyűitse be ő kgmeket és akkoron Istent sigitségül híván, ő kgmek bővebben akarnak az választáshoz zollani és végezni.

Kolozsvár várossa közgyűlésének (*Cogregatio Centum-patr.*) 1593. Febr. 19-én tartott gyűlésében hozott határozata.

Elsőben az Plébánossággh választásáról valózolásra, tanácskozásra ő kgmek Városul Birák és Esküt Polgár ura-

az egyház képviseleti és kormányzati hatóságairól szóló rész első, második és harmadik fejezete (egyh. község, egyh. megye, egyh. kerület) az egész közalapról s nem hiában említi csak is a negyedik (a konventről szóló) fejezet 61. §. i. pontján kezdve, evvel az egyesemes konvent hatás- és jogkörébe utalván „az országos reformált egyházi közalap (domestica) fenntartásáról, gyarapításáról és **kezeléséről**“ való gondoskodást; nem hiában bizza a törvény 221. §-a a szabályrendelet megállapítását a konventre és pedig a nélkül, hogy az egyházkerületeknek jogot engedne e szabályrendelet felülvizsgálására, míg ellenben ugyancsak a közalapról adandó állandó segélyvel létesítendő nyugdíj-intézet (217. §-e.) szervezete iránt köteles a konvent az egyházkerületek szavát meghallgatni és nem hiában bizza meg a törvény (227. 229. §§.) a konventet és csak is a konventet a közalapot illető eljárással, rendszabályok készítésével, félremagyarázhatatlan világossággal mondván ki, hogy a mit ez ügyben tesz, érvényben marad mindaddig, míg a zsinat meg nem változtatja.

A törvény tehát a konventet s csak is a konventet ismeri az országos közalap kezelőjéül s a törvény ellenére részt engedni a kezelésben az egyházkerületeknek és egyházmegyéknek csak is abban az esetben állana a konventnek jogában, ha akarná és merné magát a zsinatnak fölébe helyezni, s a zsinat által így megállapított és a Felsőség által ebben

inkat is felhivatván, Az Magyar Nemzet meghonta akaratát, hogy plébánost nem választhatna oli rendű emberek között, kik similis conditióban volnának, élének, vagi kik az Synattal egiet nem értenének volünk egietombe. Es a csendes békességnek okáért megh is intette, kérte a Magyar Rend a Záz Nemzetet, hogy mutassanak ő kgek Pdicatori Rendet. Az Religioiban az Synattal egies zemélieket, kit láthasson az Magyar nemzet elegendőnek az Colosvári Ecclesiánknak gondviselésére és confessionk igazgatására, általmára. Haladékat is engedtek. Az jövő keddet, véghezvén egész városul az Záz Rend uraimnak, meli haladékat ő kgek acceptáltak, az Magyar Nemzet zovára valo válaz tételért.

Kolozsvár városa közgyűlésének (*Congregatio Centum-patrum*) 1583. febr. 23-án tartott gyűlésében hozott határozata.

Miérthagi az Záz Nemzet főképpen írásból mondja, Mondatia megh Válaz tétéleket, Ennumerálván magának bisonios ratiokat, Az Három Zemélljnek tiztessegges állapotiak felől, és a Plébánosság tiztíre méltó s illendőségheg felől, Noha az Magyar Nemzet erre Zolot, de hogy ő kgek chendesben zollhasson egi mással és akaratiokat is Világosban az Írásra megh mutogathassák, Az Záz Rend Uraim cansensussais accedálván, a jövő Zombatot halasztotta az Magyar Rend az egibe gyűlésre.

(Folyt. köv.)

a formában megerősített törvényt megváltoztatná. Ez képzelhetetlen, fogalmilag lehetetlen s ha mégis megtörténne (a mit tagadok) ellene szegülhetne minden hitsorsosunk, minden ref. egyházközség, egyházmegye és egyházkerület s beleszólna maga a Felsőség főfelügyeleti jogát képviselő államkormány is.

És a konvent annyira ezt az álláspontot tette magáévá, hogy a f. é. jan. 29 dikén tartott ülésben 77. sz. a. hozott határozatával megállapított szabályzat 11. §-ában elrendelte az egyetemes egyház minden esperesének, hogy „az egyházmegyei pénztárba beküldött járulékok a **központi** pénztárba beküldessenek“ — valamint útasította az egyházkerületek által választandó állandó végrehajtó bizottságot, hogy „a pénzkezelést s a végrehajtó bizottság eljárásának módozatait dolgozza ki s megerősítés végett terjeszse a konvent elé.“

Ugyan kérdjük: a törvény és szabályrendelet e jogerőre emelkedett, félreérthetetlen és félremagyarázhatatlan intézkedései között ki és hol bírja meglátani azokat a réseket, a melyeken a követelt egyházmegyei és egyházkerületi osztozkodás lehetősége beférkőzhessenek? Ugyan kérdjük Kerkápoly Károlytól, a jogtudóstól, és Ballagi Mórtól, a törvénytisztelőtől, a törvény és törvényes szabályrendelet e szakadatlan láncolatának melyik pontján képzelhetik az egyházmegye és egyházkerület közbelépését, hogy kezet nyujthassanak és vethessenek a más: az országos közalap vagyona után és vagyonára?

Ballagi érzi is ferde helyzetének súlyát, a midőn lapja idei 13. számában arra csattintja ki cikket, hogy „a betű megöl, a lélek véve megelevenit“ — e bizonyos értelemben pedig igaz szólam által próbálván szépíteni az egyháznak adott azt a tanácsát, hogy ne kövessük a törvényt, hanem tegyük ellenére.

Mi is megvethetnők e pontnál lábunkat, mint e lap Sz—s. jegyű cikkezője tevő s azt felelhetnők vissza: „a törvény: törvény“ — és akkor is igazunk volna, — de nem választjuk a dolog e könnyebb végét, hanem merjük állítani, hogy az a „lélek“ melynek Ballagi és társai a zsószolói, nem az „igaz“ s azért formai és törvényességi megezáfolhatatlan igazunkon túl készek vagyunk tartalmi tekintetben is elfogadni a vitát.

De ezt jövőre.

Szász Béla.

Felhívó szózat
a magyarországi ref. egyház híveihez, az országos ref. egyházi közalap tárgyában.

Szeretett Hítrokonaink, kedves Atyánkfiai az Urban!

Nem ismeretlen előttetek, hogy hazai ref. egyházunk törvényhozó gyűlése, vagy zsinata, a múlt 1881. és 1882-dik években megalkotta azon törvényeket, melyeknek életbe-

léptetésétől várjuk és reméljük egyházunknak virágzó emelkedését. Ezen egyházi törvényeink között, melyek koronás királyunk Ő Felsége által szentesítettén, az egyházkerületek közgyűlésein ki is hirdettetvén, most már teljes jövedelével bírnak, — az országos ref. egyházi közalapról szóló törvény, zsinatunk kétségkívül legfontosabb és legindokoltabb alkotásai közé tartozik. Mert több, mint két évtizede annak már, mióta egyházi ügyeinkkel foglalkozó férfaink, azok, kik egyházi életünk lassu érütését bölcsen felismerték, sajtó útján és gyűlésekben is folyvást sürgették, a közvélemény ereje által támogattatva, ily közalap létesítését, azon erős meggyőződésben, hogy a nélkül egyházaink egyetemes szükségsein s nyomorral küzdő és e miatt enyésző félben levő gyülekezeteken gyökeresen segíteni, általában egyházi közéletünkbe újabb erőt és elevenséget lövelni nem lehet. Midőn tehát zsinatunk e közalap felállítását egyházi törvényeinkben kötelezőleg kimondotta, s ez által lehetővé tette egyházunk egyetemére nézve az eddig nélkülözött önszegélyezést, csak az évtizedek óta táplált közóhajtásnak s egyházunk kiáltó szükségérzetének tett eleget, mely intézkedéstől, annak a jövőbe kiható üdvös voltánál fogva, méltán várhatjuk egyházi szegénységünk égető sebeinek meggyógyítását, sőt idővel oly jelentékeny anyagi erő létrejövetelét, mely mellett egyházunk sorsa fölől nyugodt lélekkel nézhetünk majd a bizonytalan jövő válságai elé is.

Igaz, hogy vannak, s hála a gondviselésnek, hogy vannak! oly gyülekezeteink, melyek külső anyagi segélyre nem szorulnak, és szükségüket saját erejükből képesek fedezni: de vannak számos gyülekezeteink, miként ezt a templomra, skolára kéregetők sokasodó száma is mutatja, melyek önmaguk erején, segély nélkül fenn nem állhatnak. Ezek megmentése hazai ref. egyházunknak elsőrendű kötelessége; valamint az is, hogy más vallású és idegen ajkú népek között pásztor nélkül szótszórtan élő hitrokonainkat, atyánkfiait, az elnyeletés veszélye ellen vallásunknak és nemzetünknek megtartsa, biztosítsa, s azoknak egyházközséggé alakulását elősegítse. És hány gyülekezetünk van, melyekben az egyházi hivatalnokok, a hívek anyagi erőtlensége miatt, nyomorral is küzdenek, s így sanyarú helyzetökben kénytelenek bű és gond terhe alatt roskadozva, forgolodni az Úr oltára körül; holott az ő magasztos hivatásuk azt hozná magával, hogy legalább a megélhetés nyomasztó gondjai alatt ne szenvedjenek! Mindezen s hasonló nagy czélokra eddig egyetemes egyházunk, közalap hiányában, vagy épen semmit, vagy csak nagyon keveset tehetett. A baj folyron növekedett; haldokló szegény gyülekezeteiük közül többen el is enyésztek: és a közédésanya nem birt segíteni gyermekein; mert nem volt hozzá anyagi ereje, nem állott rendelkezésére oly közalap, melyből a szűkölköző gyülekezetek megmentésére segélyt s egész egyházi közéletünknek magasabb lendületet adhatott volna.

Szeretett Hitrokonaink, kedves Atyánkfiai az Úrban! mint az irás mondja: „Ha egy tag szenved, minden tagok egyetemben bántódnak“ (1. Kor. 12. 26.); a mi egyházunkban nem egy, hanem sok tag, sok gyülekezet szenved:

vajjon tehát ne bántódnak-e a legerőteljesebb tagok is, és ne siessenek-e a szenvedő tagok bajainak enyhítésére, midőn pedig a nagy apostol így int bennünket: „Az erőtleneknek erőtlenségét hordozzátok“ (Róm. 15. 1.); és viszont: „Egymás terhét hordozzátok“ (Gal. 6. 2.)?!

Az érdekközösség érzése, valamint meg volt az ökszeresztények között, úgy megvolt az kezdettől fogva s meg van ma is hazai ref. egyházunkban; s láthatjuk gazdagoknál és szegényeknél egyaránt, a hívek mindenik osztályában különbség nélkül, megható példait annak, hogy nálunk sem ment feledékenységre az apostolnak emez intése: „A szentek szükségére adakozók legyetek“ (Róm. 12. 13.). Azonban ha a régi idő pátriárkai viszonyai között az egyházi szükségek fedezésére s a szegénység nyomorának megenyhítésére elég volt csupán az önkéntes adakozás igénybevétele: ma, midőn már megváltozott viszonyokkal állunk szemben, az egyház a maga nagy feladatainak megoldását nem bízhatta többé csupán az egyéni jótékonyág szabad folyására s az önkéntes adakozások bizonytalan eredményére; mert ez nem egyéb volna, mint a közalap elé kitűzött nagy czéloknek egyenes kockáztatása.

Ez az oka annak, hogy a zsinat bölcsesége igen helyesen, az országos közalap felállítását nem az önkéntes adakozás, hanem az érdekközösségből folyó köztartozás, mintegy az önmegadóztatás elvére fektette. Mert erőnk s jövő felvirágzásunk titka nem abban rejlik, ha egyesek adakoznak s tán nagy áldozatokat is hoznak; hanem abban, ha a közös teherviselés elvénél fogva, mindenki járúl tehetségéhez, Istentől nyert ajándékaihoz képest a közös cél előmozdításához, — a vagyonos forintjaival, a szegény fillereivel. Így lehet csak idővel egy oly jelentékeny egyházi közalapot teremtenünk, mely egyházunk nagy czéljainak elérését lehetővé teszi.

E közalap felállítása mellett megmarad ugyan minden egyháztagra nézve továbbra is csonkítatlanul saját gyülekezete irányában eddigi adózási tartozása; mert az egyetemes egyházi terhek közös emelésén felül, kiki a maga saját egyházközségének terhét is, mint ez önként érthető, multhatatlanul viselni tartozik; azonban a közalaphoz járulás mindenkire évenként oly csekély terhet ró, hogy azt a vallását s egyházát szerető ember tehernek sem tekintheti; mert a jókedvű s Isten előtt is kedves adakozó (2. Kor. 9. 7.) az egyetemes egyház szükségére önkéntes adakozás mellett is bizonyosan kedvesebbet nem adna, mint a mennyi tőle az egyházi törvény értelmében tartozásképen kívántatik. Ugyanis hazai egyetemes egyházunk, melyet mindnyájan nemes önérettel nevezünk magyarországi ref. egyházunknak, közös egyházi czéljainkra, szegénytől és gazdagtól évenként alig kíván többet, mint kinek-kinek háztartartásához képest, az asztaláról egy évbnn lehaló morzsálékot. Ki ne adná ezt, sőt többet is, kész szívvvel egyetemes egyházunk oltárára, midőn míg egyfelől ezzel egyikünknek jóléte sem fog csonkulást szenvedni; másfelől a morzsálékoknak gondos kezekkel megtakarításából az az egyházi közalap fog kinőni, melyből szűkölköző gyülekezeteink megmentő segélyt

s egyéb egyházi egyetemes szükségünk is megfelelő fedezetet fognak nyerni.

Most tehát már Isten segedelmével, mely egyházunkat annyi vész és vihar között eddig is kegyelmesen támogatta, kezdjük meg a munkát, hogy a közalap, melynek úgy feladata, mint kezelésmódja a zsinati törvényben és a konventi határozatban szorosán meg van szabva, még ez évben, az évi járulék beszolgáltatása mellett, a tervek és óhajások fátyolából kibontakozva, valósággá legyen.

És itt első sorban szükségünk van a presbyteriumok haladéknélküli intézkedésére, úgy a mint az a számukra megküldött zsinati törvényben, konventi határozatban és utasításban előírva van. A presbyteriumok tiszte lesz a buzgóság serkentése által is odahatni, hogy a hivek méltányolva a cél szentségét és fontosságát s megemlékezvén, hogy míg időnk vagyon mindennel jól tegyünk, de különösen hitűnknek cselédeivel (Gal. 6. 10), — kicsinytől fogva nagyig felbuzduljanak a közalap iránti tartozásuknak szives és készséges teljesítésére. Mi számítunk a presbyteriumok ügyszeretetére és lelkesedésére; mert ők vannak legközelebről hivatva, hogy egyházunk nagy feladatait felismerjék s annak törekvését teljes odaadásunkkal első sorban támogassák. Számítunk arra, hogy ezen nagy fontosságú ügy körül, melynek sikeres előmenetele egy nagy részben az ő vállalkon is fordul meg, a reájok nehezendő felelőség érzetében, a nyert utasítás szerint pontosan, keresztényi bölcseséggel és buzgósággal fognak eljárni. És számítunk arra, hogy ezen, egyházunkra nézve szinte életkérdésnek tekinthető szent ügyben is, minden eljárásuknál úgy fog fényleni az ő világosságuk, hogy mások is látván az ő jó cselekedeteiket, dicsőitendik a mi mennyei atyánkat! (Mat. 5. 16.)

És számítunk mi egyházunk összes hiveinek is buzgóságára; mert föl sem tehetjük, hogy azon dicső emlékü ősöknek, kik életöket és véröket áldozták, hogy minket az ő szent örökségökbe beállítsanak, mostan élő maradékaik szent vallásunk iránt meghidegedtek volna, — és hogy, midőn most az egyház — hála a gondviselésnek! — többé nem vért és életet, hanem javainknak csak egy parányi részét kívánja a maga oltárára, azok ezen csekély áldozatot is csak késedelmeskedve és vonogatással hoznák meg az esdő édes anyának!

Azért szeretett hitrokonaink, kedves atyánkfiai az Úrban! ti fent a palotákban épen úgy, mint alant az egyszerű hajlékok fedelei alatt, — ti mindnyájan, kiket anyaszentegyházunk szeretettel nevez fiainak és leányainak, vegyétek sziveitekbe ezen felhívó szózatunkat, melyet a hazai egyetemes ref. egyház nevében intézünk ti hozzátok. Mutassátok meg, hogy egyházunk nem hiába helyezi bennetek jövő nagyságának reményét és bizalmát. Buzduljatok fel vallásunk iránt az áldozatkészség lelkesedésére, hogy annak melegénél, egyházunk kebelén, mint hajdan Ezékiel 37. 1. —14) látomásbeli mezején, még a megszáradt tetemek is életre keljenek. Járuljatok örömmel és készséggel a közalap támogatásához, hogy megényhitse szegénységünket és idő s

vész ellen egyik erős védoszlopa lehessen egyházunknak. Filléretekből és forintjaitokból áldozatok évenként a közös egyháznak, hogy e hazában, midőn a többi nagy egyházak, egyetemes szükségük fedezésére már mindnyájan bírnak közalappal, a mi egyházunknak is, a több mint két millió reformatus hivek egyetemének, legyen valahára egy idővel hatalmassá válható közalapja! Teljesítsétek azért lelkiismeretesen, sőt lelkesedve e közalap iránti tartozásokat, úgy amint azt a ti presbyteriumotok az adott utasítás értelmében majd életökbe adja; — építsétek velünk együtt a mi magyar Sionunkat; — adjatek, és az irás szavai szerint: néktek is adatik. (Luk. 6. 38.)

A nagy Isten kegyelme és megszentelő irgalma pedig áldjon meg titeket szeretett Hitrokonaink, kedves Atyánkfiai az Úrban! és áldjon meg mindnyájunkat, hogy igazán szolgálhassunk egyházunknak és hazánknak, mindeneknek javára s mindenekben az Úrnak dicsőségére!

Kelt Budapesten, az 1883-ik év januárius 23—31-ik napjain gyűlésezett magyarországi reformált egyház egyetemes konventjének nevében és megbízásából, annak elnökei:
Török Pál, püspök, id. br. Vay Miklós, e. k. főgond.
conv. egyh. elnök. conventi világi elnök.

Filó Lajos,
conv. jegyző.

A testvér superintendentiák köréből.

A dunamelléki ref. egyházkerület közgyűlése.

Május 22.

A múlt ülés jegyzőkönyvének hitelesítése és jelenték-telenebb ügyek elintézése után rákerült a sor a főtárgy: a zsinati törvények életbeléptetése által provokált átmeneti és egyéb intézkedések vitatására. Általános vita nem volt; konstatáltatott, hogy szentesített törvény utólagos bírálata czéltalan és hogy a javaslatok általán ismertek és traktuáliter megvitattak. Filó Lajos egyház. főjegyző volt a kilenczes bizottság elaborátumának előadója s egyszersmind ismertetője a traktusok módosítványainak. Az 1. pontban foglalt „egyházközségi gyűlés“ czimzés ellen.

Kovács Albert szólalt fel, vitatva, hogy a zsinat kizárta lehetőségét ily közgyűlések tartásának, elvetvén a konventnek erre vonatkozó javaslatát. A gyülekezetnek fentartott határozatok meghozhatók e községi gyűlés elnevezése nélkül is. Filó Lajos nem ragaszkodik ez elnevezéséhez az egyháztagok összejövetelének, de valamely adequált czim megállapítását szükségesnek tartja.

Szilágyi Dezső: A zsinat nem akart prejudikálni annak, egyetemes gyűlés vagy képviselőlet állapittatik-e meg az egyházközségi ügyek elintézésénél, ezért mellőzte a gyűlés kifejezést, mi azonban itt, hol a községek teljes gyűlésekben határozása állapittatott meg, szükséges és a javaslat értelmében hagyandó. Kerkápoly Károly a gyülekezet együttesen határozását az akaratnyilvánítások más módjával szemben csak gyűlésben találja lehetőnek, így pártolja a 9-es bizottság javaslatát. Jordán István konstatálja, hogy a zsinat nem volt a gyűlések ellen, csak azok korlátozott-

ságát akarta e cím kikerülésével jelezni, hogy t. i. nem tanácskoznak, csupán határoznak, szavaznak ott. Ugyanez értelemben szólal fel Lónyay Mönyhért gr. Kovács Albert indítványa mellőzésével a többség az eredeti javaslatot fogadta el.

Az 5. pont azon rendelkezését, hogy 12 tagnak kívánatára névszerinti szavazás rendelő, azzal indítványozza Jordán István megtoldani, hogy vagyoni kérdések felett döntés esetén mindenkor névszerinti legyen a szavazás. Filó Lajos és Kerkápoly Károly ellenzik ezt, Szilágyi Dezső pártolja. Lónyay gr. közvetítő módosítást tesz. A nagy többség az eredeti javaslatot állapítja meg. A 6. pont ily szövegezéssel „a megjelentek általános szótöbbséggel határoznak,” és a 7-ik pont vita nélkül elfogadtatott.

A II, III. és IV. fejezetben foglalt elvi álláspont általánosb vitát és előzetes elvi elhatározást igényelt. E szerint a statusquo érintetlenül hagyatik, a tisztviselők minden fokon hivatalukban hagyatnak választásuk lejártáig. A felső baranyai traktus ellenben a zsinati törvények életbe léptekor tabula rasa-t akar alkotni, a lelkeszek kivételével minden fokon általános restaurációt kíván. Filó Lajos a 9-es bizottság javaslatát védi; rosszalnák az egyházak az ok nélküli felforgatást; megadna a kormányzás gépezete; épen az átalakulás nehéz idején szükséges tapasztalt kormányzókat vezetése. A közgyűlés felkiáltásokkal egyhangulag elfogadja a javaslat álláspontját.

A harmadik fejezet második bekezdése keltette a leg-hosszabb, majdnem viharosnak mondható vitát: „A főesperesi cím és az alesperesi hivatal, minthogy a zsinati törvények csak esperesről szólanak, megszüntetendők.” Alsó-Baranya és a kecskeméti egyházmegye hangsúlyozzák javaslatukban, hogy az alesperesi hivatal nélkülözhetlen, fenn tartandó; a solti traktus az alesperesi hivatal eltörlésével együtt nem tartja eltörlőnek az alesperesi funkciót és címet is, melyek megtartandók. Filó Lajos, minthogy a zsinat nem vonta az alkotmány szervezetébe az alesperesi állást, sőt az ezzel eddig betöltött funkciókat más közegekre ruházta, a 9-es bizottság javaslatát tartja indokoltnak. Kerkápoly Károly a solti traktus álláspontját védi.

Gr. Lónyay Mönyhért a törvény által kizártnak nem hiszi, hogy másod esperes is választassék az első esperes mellé. Magyar László a másodesperesi állás betöltését nélkülözhetlennek bizonyítja gyakorlati adatokkal. Kármán Pál esperes szintén a másod-esperesség felállítását mellett emel szót. Gr. Ráday Gedeon ellenzi a módosítást, mert az esperesnek akadályoztatása esetén helyettesét megjelöli a zsinati törvény határozottan s így kizárja új állás szervezését bármely czimen; ezzel pedig csak a régi törvényt elevenítette föl a zsinat, mert régen szintén csak tanácsbírák helyettesítették az akadályozott espereseket. Gál Péter pártolja a módosítást, mi nélkül az alsó-baranyai traktus nem adminisztrálható.

Szilágyi Dezső: Szabad ugyan címek fellállítása és osztogatása, de nem illő a protestáns szellemhez; mint-hogy az esperes helyettesítéséről a törvény gondoskodott,

semmi újabb intézkedés nem szükséges. A 9-es bizottság javaslatához járul. Kovács Antal esperes a gyakorlati életből vett példákkal illusztrálja az esperes vagy őt helyettesítő legöregebb tanácsbíró elégtelenségét 70—80 községet számláló egyházmegye adminisztrálására; az alesperesség fenntartását lehetőknek és szükségesnek mondja ki.

Török Pál püspök birálat alá veszi a zsinat ide vonatkozó rendelkezését. Azok az intézmények jók — úgy mond, — miket az élet szült. Intézményeket szürke elmélet, egyoldalú eszmények után akár teremteni, akár eltörlőni legtöbbször helytelen, czélt tévesztett dolog. Az alesperes-ségeket a szükség teremtette, ötlet eltörlte. Ha így van, igen sajnós; de talán beilleszthető a zsinati törvénynek nem ellenére, de mellette az új szervezetbe is az alesperességnek megfelelő tisztség. A róm. katolikusok egyházmegyei adminisztrációja mestermű: ime, ott az archi diakonus mellett a diakonus és a viczediakonus is külön-külön ügykörrel bír; a kisebb munkakörök így jobban betöltetnek, de egységes vezetésük is meg van óva. Nekünk szintén a munkamegosztásra, nem halmozására van szükségünk. Az esperes állandó helyetteséről gondoskodni elkerülhetlennek tartja.

Sziládi Áron a zsinati munkálat hiányos voltát konstatálja, mégis a szentesített törvény előtt meghajol. Lehetetlennek látja az alesperesség fentartását, de keres modus vivendit és ezt abban találja, hogy miként a törvény meghatározta, hogy a megállapítottnál nagyobb számmal választott tanácsbírák hivatalukat megtartják, úgy a most működő alesperesek is hivatalukban maradjanak; új választás azonban ne eszközöltessék. Sipos Pál esperes az evangélikusok példáját idézi, kik esperest tartanak, de látogatási köröket alkotva, ezekben alkalmas helyetteseket is választanak. Az alesperesség eltörlése mellett látogatási körök szervezését és alkalmas egyházlátogatók választását ajánlja.

Vizsolyi Gusztáv a 9-es bizottság javaslatát pártolja, mert az egyeztethető meg egyedül a törvénnyel és mert az esperes munkáját csak saját felelőssége mellett ruháztatja helyettesítéssel esetenként másra; a felelősség osztatlan kell, hogy legyen. Szász Károly: A törvénybe (minnek alkotásánál a dunamelléki képviselők elmulasztották megővni az alesperesség oly nélkülözhetlen hivatalát az ok nélküli eltörléstől) nem ütközik oly intézkedés, hogy két alperes legyen; azon rendelkezést, hogy az elnöklésben az alperest helyettesíti a legidősebb tanácsbíró, úgy magyarázhatni, hogy esperes és a másodesperes akadályoztatása esetén áll be ily helyettesítés szükségére. Az alesperesi tiszt nélkül nem lehet adminisztrálni, egyébiránt e fölül határozni a traktusok keblü ügye, indítványozza hát, hogy a másodesperességek felállítását megengedett legyen, s az eldöntés a traktusokra bizassék. Filó Lajos hangsúlyozza, hogy a „nem törvény ellenére, törvény mellett“ felfogás az alkotmányozó zsinat szerves törvénytövével szemben nem jogosult.

Kerkápoly Károly: A törvény az esperes két funkciójánál gondoskodik helyettesítéséről, ergó a többi funkciók közben szükséges helyettesítés joga fenhagyatott.

Erre a helyettes esperes állását szervezni lehet és kell is. Ballagi Mór rámutat a résekre, melyeken a helyettesítés keresztülvihető. Igazolja Szász K. vádjával szemben a zsinati képviselőket, kik igenis szóba hozták az alperesi állást, de leszavaztattak. Szalay Ferencz esperes hasonló értelemben szól. Szilágyi Dezső végre formulázott egy indítványt, a mely a nagy többség véleményét egyeztetette: hagyassék meg az eredeti javaslat, ezen kiegészítéssel „ott azonban, hol a körülmények szükségessé teszik, az egyházmegye az esperest mellé helyettes esperest választ, azon teendőkre, mikben helyettesítésről a törvény nem intézkedik, vagy a gondoskodást nem az esperesnek tartotta fenn“. A hosszú heves vitában kimerült tagok „elfogadjuk“ felkiáltással és néhány „eláll“-al gátot vetettek az itt-ott még mutatkozott felszólalási kedvnek. A megoszlott nézetek részéről a kérdés formulázása is vitákra használtatott fel. A szavazás eredménye a 9-es bizottság javaslatának roppant kisebbségben hagyatása és a Szilágyi-féle szövegadásnek nagy többséggel határozattá emelése lett.

A tárgyalás folytatatni fog.

Az áll. ig. tanács üléséből.

Kolozsvár, 1883. május 27.

Jelen vannak: főt. Nagy Péter püspök, mint elnök; br. Bánffy Albert, főgondnok; dr. Jenei Viktor, dr. Szász Béla, Parádi Kulmán, igazgató-tanácsosok; Bodor Antal titkár; Szabó Ádám, számvevő; Deák József, pénztárnok.

Elnök jelenti, hogy Tamo Gyula pilesti missionarius lelkésznek — kérelmére — a junius havára járó fizetést előlegesen utalványozta. Tudomásul vétetik.

Ugyancsak elnök kéri a kezelése alatti pénzek átvételére és a pénztárnoknak átadására bizottság kinevezését. Ezen bizottságba dr. Jenei Viktor és Szabó Ádám neveztetnek ki.

Mlgs. Paget Jánosnak a gyéresi fiu- és leányiskola jögyekezeti növendékei jutalmazásására tett 500 frt alapítványa hálás köszönettel fogadtatik.

Ugyancsak mlgs Paget Jánosnak gyéresi birtokait terhelő egyházi tisztviselőink javadalmazásának 3000 frt tőkeösszeggel megváltása iránt felterjesztett egyesség-levele — az egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásának fenntartása mellett — azon hozzáadással fogadtatik el, hogy a nevezett összeg, fennálló egyházi szabályaink értelmében, biztossittassék.

Czege egyk. gr. Wass Ádám ellen fennállott 2635 frt 55 kr. követelése befizettetvén: pénztárnok útasított, hogy jelzett összeget, nevezett egyházközség javára, helyezze takarékpénztárba, miről egyidejűleg t. esperes aa is a további lépések megtétele végett értesítettet.

A dálnoki egyházközség a „Mihálca“ határrészben 32 h. 197 □ öl területű fekvőnek 1986 frt 94 kron történeladásáról utólagosan felterjeszti az adás-vevési szerződvényeket; melyek megerősítettvén, áttétetnek a kir. illeték kiszabási hivatalhoz.

A kéri egyhkek a folyamatban levő új papiház építési költségeinek fedezésére, az egyhker. özv. árvai pénztárból 500 frt kölcsön utalványozását tárgyazó kérvénye, ellátás végett, áttétetik a főt. Püspök ö méltóságához.

A mártonfalvi egyházközség kéri, hogy a megszüntetett leánytanítói alap jövedelméből 240 frt az énekvezértanítói telken emelendő mellék-épületek építési költségei fedezésére engedélyeztessék. Ezen kérés teljesítettik.

A zilahi collegium felterjesztése, mely szerint Márkus József volt coll. pénztárnok liquidumából 2830 frt kiegyenlítésül, nevezetnek ingatlanai a collegium javára tulajdonjogilag átirattak, azon figyelmeztetéssel vétetik tudomásul, hogy a terümentesség iránt elvállalt szavatosság — szükség esetén — érvényesítendő.

A kézdi-vásárhelyi püspöki vizsgálat alatt álló egyhk. templom fedélzete kijavításáról felterjesztett költségvetés helybenhagyatik.

A sz.-lászói egyhkek a papilak felépítésére zálogjogi biztosítás mellett felvenni szándékol 200 frt kölcsönét az ig. tanács nagyon költségesnek találván: hajlandó az egyhker. házipénztárból ezen összeget 6 % -os kamatra zálogjogi bekebelezés nélkül, szabályszerűen kiállított kötlevele 3 év alatti visszafizetés feltétele mellett kiutalni.

Pap Elek lőrinczfelvi lelkész kérelme érdemleges el látása előtt t. esperes aa felhivatik, hogy nevezett évi fizetése mennyiségéről nyujtsou felvilágosítást.

A s.-szt.-györgyi collegium előljárása felterjesztésére engedélyeztetik, hogy a coll. épületében kibérelt cukrász helytség, a költségek mennyiségével arányban álló jövedelem szabályszerű biztosítása mellett, kibővítettessék.

A kolozsvári egyhk. mint vásárló és a kolozsvári collegium, mint eladó között a Bálint-féle házasteleknek 1354 frt vételáron megvásárlása tárgyában kötött adás-vevési szerződés helybenhagyatik.

A m.-lapádi egyhk. 16 tagja által alapított kepeváltási magtár az alapítók által a politikai hatóság rendelkezésére bocsáttatván, t. esperes aa felhivatik, hogy az alispáni határozat ellen adjon be folyamodványt a megye közigazgatási bizottságához annak igazolásával, hogy jelzett magtár egyházi s így politikai, törvényhatósági beavatkozás alatt nem áll.

A zabolai egyhk., minthogy a papi fizetés 850 frt és a kántori a 450 frtot meghaladja, kéri az I-rendű egyhkek közé soroltatását. Az egyhk. útasittatik, hogy ezen kérését az egyházmegye útján, illetőleg az ez által eszközölt becslés alapján terjessze fel.

A hosszufalusi leányegyhk. díjlevele azon hozzáadással hagyatik helyben — az egyhker. közgyűlés jóváhagyása reményében — „hogy a szomszéd községekben lakó liveink szervezkedésével a pap beszolgálása a szervezkedett leányegyházközségekben leendő beszolgálással összhangzatosan módosítandó.“

A szt.-simoni egyhk. kéri, hogy a központi takarékpénztári kezelés alatt álló tanító alapja adassék ki házi kezelés és nagyobb % melletti jövedelmeztetésre, E kérésnek hely nem adatik.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1883. június 2.

— Az egyetemes konvent a folyó évben nem novemberben, hanem valószínűleg szeptember hó közepén ül össze Kolozsvárott s így tekintettel arra, hogy nálunk szeptember hava rendszeren az esztendő legkellemesebb szaka, remélni lehet, hogy egyetemes egyházunk kitünőségei feles számmal fogják megjelenésükkel az erdélyi részek első városát megtisztelni. A konventi tanácskozások egyik legnagyobb fontosságú tárgyát az immár szentesített középiskolai törvény életbeléptetésének kérdése fogja képezni s ennek előkészítése végett az egyetemes tanügyi bizottságot főt. Török Pál püspök úr, mint annak érdemes elnöke, július hó első napjaira hívja össze, Budapestre.

— Kolozsvári főtanodánkban a folyó tanévvel jelentős tanügyi reform lépett életbe. A VIII-ik gymnasialis osztály rendes évi vizsgái az eddiginél egy hónappal korábban tartattak meg s június 3-ikán be is végződnek s így az érettségi vizsgát teendő ifjaknak egy egész havi idejük marad az előkészületre. Nyilván való e reform czélszerű volta s ennek idves hatása az érettségi vizsga alkalmával készségelelenül észlelhető lesz.

— Közlebbi közgyűlésünkön kibocsátott s illetőleg fölszentelt ifju papok névsorát, tér szűke okán csak most közölhetjük. Fölszenteltettek a következők: Balog Sándor, szepsi-szentgyörgyi, Bari Zsigmond, körösfői, Benke Ferencz, farczádi, Kovács Gyula, kis-solymosi, Losonczy József, erdőszentgyörgyi, Lőrincz Gyula, kis-bacsoni, Mátyás János, kristyori, Nagy Sándor, nagy ernyei, Orbán József, szőkefalvi, Székely Sándor, szucsáki, Tamó Gyula, pitesti, Vinczi Domokos, csekelaki lelkészek.

FŐTISZT. NAGY PÉTER PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Tudásról és megtartásról.

530—1883. A m. kir. vallás- és közoktatási miniszter ur ő nagyméltóságának f. évi ápril hó 15-én 12,063 sz. a. kelt leirata értelmében utasítom anyakönyvvezető t. lelkész afiát, hogy a kir. illeték kiszabási hivatalok és pénzügyi hatóságok által tőlük hivatalos czélokra bekivánandó anyakönyvi kivonatokat és családi ertesítőket bélyegmentesen szolgáltatassák ki.

Köröztetnek:

602—1883. A deési egyházmegyében a kaczkói missionárius papi állomás harmad izben. Javadalma: tisztességes lakás házi kerttel és 784 frt 99 kr o. é. forint fizetés; melyből 514 forint alapítványok kamatja és egyházkerületi segély; 105 frt tőke kamat; 50 frt can. portio jövedelme; 115 frt 99 kr az egyháztagok-

tól, ezen kívül a díjlevélben meghatározott stola. A lelkész köteles fogatot tartani és a canonica portio úgy rendes, mint egyenértékű adóját fizetni, míg a felszedendő hátrálékokból és remélhető alapítványokból e kiadás fedezhető lenend. Az anyaegyházközséghez tartoznak az al-öri, szelecskei, galgói, b.-polyáni, soosmezei és ilondai legházközségek. Kötelessége a lelkésznek minden hónap 1-ső és 3-ik vasárnapján délelőtt, vagy délután Kaczkón, Szelecskén, Kapjonban, Al-Örben és Gogán; 2-ik vasárnapján pedig Galgón, B.-Polyánban, Soosmezőn és N.-Ilondán fölváltra isteni tiszteletet tartani; az urvacsorát az ünnep első és másodnapján egyszer a községi felső, máskor az alsó csoportban osztani ki. Ezen kívül a lelki-pásztori gondozást, az anyakönyvek vezetését a confirmatiót végezni. Pályázati határnap: jun. 30-ika. Folyamodványok a püspökhöz küldendők. Ezen állomás a f. évi egyházkerületi közgyűlés határozata értelmében állandó.

527—1883. A sepsi egyházmegyében a bikfalvi papi állomás. Javadalma: 158 kal. ősz, 168 kal. zab-kepe; 48 v. szemes törökbuza; 40 k.-méter tűzifa; 50 frtnyi összeg az oszpora kepeváltás és stolából; 8 h. 510 □ öl szántó a község határán, 13 h. 52 □ öl szántó a bodkán és 1 h. 10 □ öl kert haszonélvezete; 15 frt tőke kamat; a községi erdőből erdőlési jog; tisztességes lakhely, gazdasági épületekkel és veteményes kerttel. Az összes fizetés pénzértéke 856 frtra van téve. A megválasztott a gyámintézetnek és az egyházmegyei könyvtárnak köteles részvényesévé lenni. Pályázati határnap: június vége. Folyamodványok h. t. Csizsér Gábor esperes aához Egerpatakra (u. p. N.-Borosnyó) küldendők.

601—1883. A marosi egyházmegyében a csikfalvi papi állomás. Javadalma az anya és 6 l. egyhkből: 87 kal. buza; 65 kal. zab; 10½ v. buza; 250 v. törökbuza; 4 öl szinfa; 7 frt consistoriale beneficium; 1 h. 479 □ öl kaszáló; 1 h. 444 □ öl ősz, 305 □ öl tavaszi szántó haszonélvezete. Az összes fizetés az egyházkerületi domesticából félévi részletekben utólagosan kiadandó 250 frttal együtt 440 frt 81 kr-ra van becsülve. Pályázati határnap: június vége. Folyamodványok t. t. Rákosi Lajos esp. aához Lukafalvára (u. p. Nyárádtő) küldendők.

565—1883. A sz.-szolnoki egyházmegyében az ilosvai kántortanító-levita orgonistai állomás. Javadalma: 93⅓ v. buza; 209 v. bor 60 frt 60 kr szénapénz; 52 frt 40 kr. fapénz; minden t. k. gyermektől (34) 1 v. gabona és 50 kr; 12 hold can. portio haszonélvezete; temetésért énekszóval 40 kr, bucsuztatóval 1 frt; tisztességes lakhely, kertek és gazdasági épületekkel. Az összes fizetés 419 frt 93 kr pénzértékre van becsülve. A megválasztott az adm. lelkész távollétében köteles a lelkészi teendőket végezni. Pályázati határnap: június 30-ika. Folyamodványok t. t. Szabó Pál esp. aához Diószadra küldendők.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzandók.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test és egy lélek vagytok. Eféz. IV. 4.

Tartalom: Az országos közalap kérdéséhez. Szász Bélától. — A testvér superintendentiák köréből. A dunamelléki ref. egyház-kerület közgyűlése. (III. és IV. nap.) — Külföld. (Németország, Anglia.) — Különfélek. — Körösvények.

Tárca: Luther Márton. (Scherer Vilmos tanulmánya.)

Az országos közalap kérdéséhez.

II.

Mikor irott törvénnyel szemben „a betű megöl, lélek az, a mi megelevenit“ elvét, meg a törvények „szellemét“ halljuk emlegettetni, mindjárt tudhatjuk, hogy az illető a törvény szavai ellenére azt akarja a tételtől kimagyarázni, a mi abban nem foglaltatik s így avval ellenkezik, vagy a legjobb esetben azon bizonyos mértékben túlmegy. Látni való aztán, hogy a ki erre az ösvenyre lépett, maga sem igen tudhatja, hol fog megállani, mert a szerinte való „léleknek“ és „szellemnek“ egyetlen korlátjául csak is a saját felfogása és belátása marad meg s miután minden törvény végrehajtásánál feles számu egyén jön szóba, ezek valamennyien követelhetvén, hogy a maguk felfogása és belátása szerint való „lélek“ és „szellem“ fogadtassék az igaziként el: erről az állápontról nézve egyetlen törvény sem számithatna állandóságra, határozottságra, hanem a hányunknak hozzászólónk van, annyiféle lelket és szellemet olvashatnánk bele minden törvény-szakaszba. Épen ennek a beláthatlan zavarnak meggátlása kedvéért vált uralkodó elvvé a világ minden törvényére nézve, hogy az illetékes törvény-magyarázó csak az illető törvényhozás s épen ennek okáért mondja a mi törvényünk 9. §-a is, hogy „a zsinat által al-

kotott s ő Felsége által megerősített egyházi törvényeket, csak törvényes zsinat magyarázhatja, módosíthatja, vagy törölheti el.“

Ezt, természetesen, Ballaginak s társainak sem juthat eszébe kétségbevonni, sőt, valószínűleg, rossz néven is veszik, hogy erre az elemi igazságra emlékeztetjük, de hát mit tegyünk, a mikor eljárásukkal, ha az ékes szavak burkából kifejtjük a magvat, semmi egyebet nem cselekesznek, mint hogy a törvényes zsinat föntartott jogát vindikálják maguknak s beállanak a törvény magyarázóinak, hogy ne mondjuk elmagyarázóinak.

Mert lám, ha valami lehet világos, a „magyar országos reformált egyházi közalap“ rendeltetését és feladatát a törvény 216. és 217. §-a ugyancsak világosan megmagyarázza, a midőn félremagyarázhatatlan tisztasággal és határozottsággal kimondja, hogy a közalap működése ott kezdődik, a hol az egyházközségek, megyék és kerületek saját ereje véget ér, a „köz“-alappal mindenütt az (egyházközség, megye és kerület) „ön“-erejét téve, megkülönböztetésképen, szembe; a midőn a közalapról akarja az új egyházközségek alapításának költségeit fedezni s a csekély díjazásu lelkészeket segíyezni; az „idegenek közt könnyen elenyészhető ezereket az egyház és nemzet „test“ tagjaival megtartani“ s az öt egyházkerület számára alapítandó „nyugdíjintézetet“ a közalapról látni el állandó segélylyel — és mégis, ime, ők minő egészen más és egyéb „szellemet“, lelket látnak a törvény szavaiban kifejezve, a midőn a megkülönböztetés és ellentétezés eltörlésével az egyházkerületek, egyházmegyék, sőt Szentpéterti az egyházközségek rendelkezésére is akarják az, egy törvény által

megalapított s mind az öt egyházkerület valamennyi egyházmegyéjében foglalt minden egyházközség közös tulajdonátul rendelt, országos közalapot bocsátani részeiben.

Az ellenkező nézetűek egyik tetszetős fogása a közös tulajdon tételének meggyöngítésére az, hogy a törvény csak akkor ígér a közalapról segélyt, ha az egyházmegye és kerület, megelőzőleg, mindent elkövetett a maga részéről a segélyre szorult irányában; ügyde miből, mily alapról gyámolítsa a megye és a kerület — mondják ők — a segélyre szorulókat, ha nem tartunk vissza a járulékokból egy-egy részt a megyének és kerületnek, megyei és kerületi közalapot teremtve így s mikor az országos közalap ez expositurái kifogytak lesz erejükből, csak akkor következik aztán, szerintök, a központi közalap segélyező szerepe. Csak épen megemlítve itt, hogy ilyen okoskodás szerint a törvényhatóságok is igényt tarthatnának az állami adók közalapjához, sőt az „onnan veszünk, a hol van“ tétel értelmében mindnyájan just formálhatnánk a Rotschild vagyonához is — súlyt csak arra a tényre helyezünk, a mely a mi egyházkerületünk példájában áll előttünk.

Nekünk, ugyanis, megvan a mi külön domesticánk, teljes tökéletesen ugyanazzal a rendeltetéssel, mint az országos közalapé. Milyen újabb „specialitas“ keletkezne tehát abból, ha a mi járulékaink 25 szá-

zaléka visszatartatnék a mi kerületi domesticánk javára, de azért épen abban a mértékben követelhetnők az egyházi közalapról egyházközségeink számára a segélyt, mint azok az egyházkerületek, a melyekben nincs kerületi domestica! Sőt a specialitások létesítése még tovább is terjedne, mert, ha jól tudjuk, a dunamelléki egyházkerület szintén teremtett magának az államsegélyi évi dotatiókból egy külön segély-alapot s így nála is ugyanaz az anomalia ismétlődne az ilyszerű osztozkodás nyomán. Különben, a mi a tulsó félen állók e kérdésében rejő ellenvetését illeti: a felelet az, hogy ha csak azért kell a közalapot minden egyházkerületben kerületi és megyei részalapról szakgatni, hogy legyen miből a kerületnek és megyéknek a segélyt nyújtani, mielőtt a közalaphoz folyamodnának: akkor az ilyen kerületi és megyei részalapról rámutathatunk az államsegélyre, a melyet az állam épen azért ad a kerületnek, hogy avval évenként rendszeresen támogathassák szűkölködőiket. Ez az a partialis domestica, a melynek kiemelését kell igazolni, ha az universalis domestica = országos közalap támogatását igénybe akarjuk venni.

A másik fogás az argumentálásban abból áll, hogy a veszett hirű „centralisatio“, „bureaokratismus“ csúfnevét akasztják a törvény egyenes értelmében rejő határozmányra s azért tagadják a közalap egy-

T Á R C Z A

Luther Márton.

Scherer Vilmos tanulmánya. *)

A reformatio Németországra nézve mindenekelőtt maga Luther volt. Az ő akarata, az ő szellemének iránya hatott elhatározólag. Ama kiváló férfiaknak, kik a humanismus emlőin nőttek fel, s kik most a reformatiónak szegődtek szolgálatába, vagy ő hozzája kellett csatlakozniok, vagy semmivé törpültek mellette. Maga Zwingli is csak localis befolyásra tudott szert tenni. Zwinglinél a humanismus nem állt éles ellentétben a reformatióval, s ő azt hitte, hogy Socratest, Aristidest, a Scipiokat, meg a többi jámbor pogányokat mind fel fogja találni majd a menyországban, s az ő derült, vidám lelke mit sem tudott belső küzdelmekről.

Pedig Luther épen ily belső küzdelmekből merített erőt arra, hogy szembe szálljon a pápával, a régi egyházzal s magával ragadja a nemzetet. Az ő műveltségében is volt ugyan valami humanistikus elem, de azért még nem lehet humanistának mondani. Ő is becsülte az ókori költé-

szetnek s tudománynak egy-egy t a n ú l s á g o s alkotását, de őt hidegen hagyta az u. n. antik szép. Neki a szép és igaz a Szent-Irás volt, s ez elég szép és elég igaz volt neki. Érette nyelvtudós lett; mestereiül fogadta Erasmust s Reuchlint, hogy eredeti alakjában ismerhesse meg; hogy a népet e megismerésben elősegítse, lefordította számára.

Tudtunkkal eddigelé egy német emberben se volt anynyi erély, hogy az egész Szent-Irásnak neki mert volna fogni. A góth Ulfilas mindeddig nem talált követőre. Nagy Károly alatt mindössze a Máté evangéliumát fordították le. A IX. század beérte egyes kivonatokkal, költői feldolgozásokkal. A X. és XI. század oly magyarázatos német szöveget kívánt, minő a Notker zsoltárjai s a Williram-féle énekek-éneke. A XII. századból azonban már német evangélium-töredékeket birunk; a XIV. s XV.-ban, daczára a biblia-tilalomnak, egyre szaporodnak a részlet-fordítások s lassan-lassan az egész szentírást betöltik. Azt nem tudjuk, mennyi munkaerő fordítatott mindenre, miként változtak s öröklődtek e munkálatok: Wenczel császár egy pompás, számos képpel illusztrált példányt állítottatott össze belőlük. Német bibliát először 1466-ban nyomattak, és pedig kétszer, két külön shessburgi nyomdász; 1522-ig még tizenöt-ször nyomták újra. E kiadásoknak azon egy fordítás szolgált alapul, mely különböző részeiben különböző értékű volt, de a hol legsikerültebb volt, ott is nagyon igénytelen előmunkálatul szolgálhatott Luthernek. Lutherre nem csak az várt, hogy az e fordításban ejtett hibákat kijavítgassa,

*) Érdekesnek tartottuk a kitünő német irodalomtörténésznek, előbb bécsi s jelenleg berlini egyetemi tanárnak most megjelenő irodalomtörténetéből, mely a németeknél e tudományágban majdnem korszakot alkotó jelenség, a fentebbi fejezetét olvasóinkkal megismertetni; e czikk bizonyára a legszebbek egyike, melyeket Lutherről bármely nyelven írtak.

séges voltát, mivel ez a központosítás anti-protestans, melynek egyik legjellemzőbb ismertető jegye, szerintünk is, az individualismus, a minnek természetes formája a decentralisatio. Nem szólva arra a gyöngék által, gyöngék irányában, használatos gyöngé módjára a meggyőződés megejtésének, a mely egy szó és név ellen más alapon keletkezett ellenszenvet, tehát érzelmi momentumot, használ föl a capacitatio eszközül — itt csak azt a követelést formáljuk velök szemben, hogy ám sujtsák a centralisatiót, ítéljék el ez alapon a törvényt, tartsák azt az ismertető jegyet elégséges oknak arra, hogy a mely paragraphusban a centralisatio s a burokratizmus nyoma látszik, annak a szakasznak ne is engedelmesskedjünk: de legyenek is következtetések ez ellenszenvükben s a törvény minden ilyes határozmányának szegjék nyakát. Ha azért kell az országos közalap egységét s központiságát elmagyarázni, mivel a centralisatio anti-protestans: nosza, tessék belemagyarázni a zsinatba, hogy az öt egyházkerületet egyetemesen érdeklő ügyekben sem törvényhozó s decentralisálják ezt a centralismust s ezt a burokratizációt is a kerületekre és a megyékre; nosza, huzak keresztül a konventet illető szakaszok között is mindazokat, a melyek ennek a központi buroaknak véghatározó hatalmat adnak az autonom kerületek és megyék illető ügyeire nézve; ha individualisálni akarják, törvény ellenére, az országos közalapot, no-

hanem az, hogy a hajlithatlan, merev, több tekintetben értelmetlen, mindenütt az eredetire emlékeztető, de az eredetit soha el nem érő szöveg helyébe tiszta, szemléletes, hajlékony s tösgyökeresen német prózát teremtsen. Luther a görög s a héber iratokat mintegy németül újra gondolta; a görögöt még szorosabban követte, de a hébert már szabadon idomította, a mint a nyelv szelleme kívánta; a görög nyelv ismeretében nagyobb is volt önállósága, míg a hébernél inkább beszédoinek segélyére szorult s legtisztább tudata volt feladatának magasztosságáról. Ugy hitte, hogy erején jóval felül álló munkára vállalkozott. Tudta, mennyi művészetre, szorgalomra, értelemre, belátásra van szüksége a jó fordítónak. „Der Dolmetscher, irja, ist nicht einer jeglichen Kunst; es gehöret dazu ein recht from, treu, fleissig, furchtsam, christlich, gelehret, erfahren, geübt Herz.“ A fordítónak nagy mérvű szóbőséggel kell rendelkeznie. Tiszta németiséggel s nem latinul, vagy görögül kell beszélni tudnia. Ha egy gondolatot ki akar fejezni, úgy ne az eredeti betűjéhez forduljon, hanem odahaza anyjához, az utcán futkosó gyermekekhez, a vásáros közemberekhez, ezeket kérdezze meg, ezeket vigyázza meg, mint ejtik a szót s úgy fordítson aztán.

S Luther követte ez elveket. Lelkesült szeretettel csügögt anyanyelvén s csodálattal volt eltelve annak sajátos nagyszerűsége iránt. Ich weiss nicht, irja egy helyt, ob man das Wort Liebe auch so heizlich und gnugsam in lateinischer oder andern sprachen reden möge, das es also

sza, individualisálják a közoktatást is, a lelkészképzést is, a kanonokat is, az igazságszolgáltatást is, mind anyagi, mind formai részében, a szervezetet is — szóval, csinálják vissza magát az egész uniót. Ez következetesség lesz, de dicsőneket zengedezni az egyesülést szentesítő törvénynek s ugyanakkor kifacsarni ugyan e törvény tiz paragraphusának a nyakát: ez valami egyéb és nem consequetia.

És e pontnál szabadságot veszek magamnak s pár megjegyzést koczkáztatok arra a hangra és módra, a melylyel Ballagi, mostani czéljához mérve, megmagyarázza a zsinat eljárását az erdélyi „specialitások“ érintetlen hagyásában. Azt mondja ugyan is most, hogy Erdély iránt azért volt a zsinat engedékeny, mivel az unio, a konvent s a közalap „csak úgy gondoltatott sikeresen keresztülvihetőnek, ha a burokratikus központosítás mellőzésével a kormányzati főbb hatóságok működési szabadsága lehetőleg megóvatik s azok végrehajtasi statutarius joga meg nem köttetik.“ Mellesleg megjegyezve, hogy a törvény a közalapra nézve **nem** tartotta fön a „kormányzati főbbhatóságok“ (megye, kerület) „végrehajtasi statutarius jogát,“ hanem ezt a statutarius jogot világos szavakkal a *konventre* és pedig olykép ruházta, hogy véleményt sem kell az egyházkerületektől kérnie, hanem önállóan kell rendelkeznie (229.§.) — itt csak arra szoritkozom, hogy a most így értelmező Ballagit emlékeztetem annak a Ballaginak

dunge und klinge in das Herz durch alle Sinne, wies thut in unserer Sprache. Megtörtént, hogy barátaival néha két hetet, sőt néha hármát-négyet is egyetlen egy szó keresésével töltött, s a végén sem voltak meggyőződve a felől, hogy a legmegfelelőbbet találták meg. Csak ily komoly, lelkiismeretes munka, az eredeti szent szövegnek ily belemélyedő tanulmányozása, a nép nyelvének ily pontos ismerése s az a szilárd elhatározás, hogy nem az udvari, a tudós köröknek, de magának a népnek írjon, hozhatott létre aztán oly igazi népkönyvet, minőt Luther teremtett.

Wartburgból indult ki e könyv: a híres régi német dicsőséget ezzel is szaporitva. Népszerűségének tetőpontján, a wormszi gyűlés után, 38 éves korában fogott Luther ez áldásos munkához. 1524. karácsonya tájt szilárdult meg benne az elhatározás, és, — a mi majdnem hihetetlenül hangzik — midőn 1522. márczius 3-ikán Wartburgból távozott, már kész volt az új testamentommal. Két hónap alatt annyira előhaladt a munkával, hogy már csak a csi-szolás volt hátra, miben Melancton segített neki, s így a könyv még ugyanazon év szeptemberében már napvilágot láthatott.

Míg az új testamentomot nyomták, Luther az ó-nak is neki kezdett. De csak 1523-ban és 1524-ben tudta annyira vinni, hogy erősebben haladjon előkészítésében s a tervelt öt részből legalább hármát kinyomasson.

(Folyt. köv.)

szavaira, a ki a zsinat amaz emlékezetes ülésén me-
leg szavakkal ajánlta a mi „specialitásaink“ föntar-
tását. Az *akkori* Ballagi így szólott:

„Midőn Erdély az egyesülésre fölszólított, én nem
csodálkoztam volna, ha azt mondja, hogy oly zsinatba, mely
határozatait a felsőségnek föl tartozik terjeszteni, belépni
nem fogok. Azonban ők nemes elhatározással tultették ma-
gukat azon a nehézségen, a mely a mai időben formalitás-
nál nem egyéb. S így történt, hogy az erdélyi szuperinten-
dencia a konventbe belémet. De a mint az 5 superinten-
dencia szorosabb egyesülése szóba jött: azonnal és pe-
dig joggal, azt mondták: mi az erdélyi egyházkerület
belügyeit autonóm jogkörünknek tekintjük s mivel a mi
egyházunk szerencsésebb auspiciumok közt
alkotta meg alkotmányát: mi a mi superintendeti-
ánk alkotmányát világos törvény által kívánjuk biztosítani.
Mig Erdély e kívánságától el nem áll, mi őt erre nem
kényszeríthetjük.“

Igy beszélt az akkori Ballagi — de persze
akkor még nem kellett azt magyarázni, hogy a köz.
alap voltaképen nem közalap; nem kellett a centra-
lisatio csúfnevével argumentálni s nem kellett Er-
dély „specialitásait“ arra használni, hogy ezek se-
gélyével magyaráztassék bele a törvénybe, a mi benne
nem foglaltatik.

De ne érzékenykedjünk — a mi „erdélyi“ szo-
kásunk szerint — s menjünk tovább, még csak azt
az egyet jegyezve, ide vonatkozólag, meg, hogy épen
ilyen eltévesztettnek tartjuk azt az argumentatioját
is, a midőn a Filó cikkére reflektálva, azt magya-
rázgatja, hogy a zsinat a közalap ügyének s más
kérdések tárgyalásánál a részletekbe azért nem ment
bele, hogy fölhagyja a superintendenciák „végrehaj-
tási statutarius jogát.“ Ép oly kevéssé, mint a meny-
nyire nem így végződnek az országos törvények: „je-
len törvény végrehajtásával a törvényhatóságok —
hanem így: „— ez s ez a miniszter bizatik meg.“
Nem ment bele a zsinat, a mi illeti a közalapról szóló
törvényt, a részletezésbe, hanem kötelességévé tette
a végrehajtást a konventnek és senki másnak.

De mára elég is lesz ennyi. Még azonban lesz
egy s más elmondani valónk.

Szász Béla.

A testvér superintendenciák köréből.

A dunamelléki ref. egyházkerület közgyűlése.

Budapest, május 23.

III. NAP.

Az evangélikus egyház beigtatási ünnepélyön volt kül-
döttség tagjainak visszaérkezte s az előbbi ülés jegyző-
könyvének hitelesítése után folytatták a kilenczes bizottság
munkálatának tárgyalását. A 48. §-ra vonatkozó javaslatnak
ama pontját, hogy az egyházmegyék az egyházkerületre 50
ezer néposzályon alól csak egy-egy, azon felül pedig két-két

lelkészi és világi képviselőt küldjenek, egyik egyházmegye
akként kívánta módosítani, hogy 50 ezer helyett 40 ezer
tétessék, de a többség meghagyta az eredeti javaslatot.

Az 53. §-ra vonatkozólag a javaslat azt mondja, hogy
a konventi képviselők választása tekintetében megkötő ha-
tározat nem hozatik, hanem a kerületi közgyűlés esetenként
határoz, hogy közvetlenül a kerületi gyűlésen választja-e
meg a képviselőket, vagy közvetve az egyháztanácsok által.
A kilenczes bizottság e javaslatát Filó indokolta, kimu-
tatván, hogy e javaslat készítői a zsinati törvény értelmét
és szellemét helyesen fogták fel.

Szász Károly, épen ellenkezőleg, a törvényből azt
magyarázza ki, hogy a konventi tagok is épen úgy, mint
a püspök és gondnok, az egyes gyülekezetek által választ-
tandók.

Gr. Lónyay a zsinati törvénnyel összegyehetőnek
tartja a bizottság munkálatát és helyesli is ezt, mert
célszerű, ha a néha nagy fontosságú dolgokat tárgyaló
egyetemes konvent tagjainak választására a ker. közgyűlés be-
folyást gyakorolhat, mig ellenben veszélyesnek tartaná, ha
a gyülekezeti választások esélyeinek tétetnék ki a konventi
tagok választása.

Szilády Áron pártolja Szász javaslatát, s nem akar-
ná, hogy a zsinati törvény nyílt értelmével ellenkező módon
választandó konventi tagok netán a konvent által nem iga-
zoltatnának, s a konventnek kellene megmagyarázni a tör-
vény értelmét.

Kovács Albert pártolja a bizottság javaslatát, s ki-
fejtje az ide vonatkozó zsinati törvény keletkezését.

Jordán István hogy elég idő maradjon a konventi
képviselők választására nézve, szükségesnek látná, hogy a
választás ügyében egy évvel előbb intézkedjenek. Ezt a ja-
vaslatot el is fogadták. A főtárgyra nézve azonban névsze-
rinti szavazást kívántak. A névszerinti szavazásnál a bizott-
ság javaslata mellett 15 tag és két elnök, Szász K. javas-
lata mellett 17 tag szavazott. A szavazatok ekként meg-
lévén oszolva, a kérdésnek végleges eldöntését a jövő évi
közgyűlésre halasztották.

Szász Károly, bár nem szívesen, beleegyezik ebbe a
határozatba, de az eljárás ellen némi észrevételeket szán-
dózik tenni, minthogy azonban e tekintetben a világi el-
nök, gr. Lónyay M., által akadályozva érzi magát, beszédét
abban hagyta, de kijelentette, hogy a mig ő a tanácskozó
terem asztalánál, mint a gyülekezetek által választott ta-
nácsbíró ül, kötelességének tekinti szólásszabadsági jogát
védelmezni.

Gr. Lónyay ezzel szemben kijelentette, hogy ő úgy
a szólás-, mint a sajtószabadságnak mindenkor híve és vé-
delmezője volt, ez alkalommal sem akarja azt senkivel szem-
ben sem akadályozni.

Szilády Áron, felhozva a sárkereszturi lelkészválasz-
tási ügyben pár év előtt hozott határozatot, a kerületi ha-
tározatra is hivatkozással, szükségesnek látja, hogy, mielőtt
a tanácskozások tovább folytatnának, mondassék ki, hogy
a házszabályoknak ez a kifejezése „az elnökség szavazata“
miként értelmezendő: hogy a két elnöknek két szavazata

van-e, vagy csak egy? A házszabályokban elnökség említetik, de ez alkalommal nem az elnökség szavazott, hanem az elnökök.

Filó szerint a két elnöknek két szavazata van. Ezután az ülés a jelenlevőknek nem csekély mértékben megzavart kedélyhangulata mellett feloszlott.

IV. NAP.

Budapest, május 24.

A tegnapi szavazás értéke eldönthetetlen maradt. Az ügyrend róla nem intézkedett. Az őszi közgyűlés fog a viharos kérdésben dönteni.

A hatodik czim Kerkápoly Károly indítványára elfogadtatott azon kiegészítéssel, — vita nélkül — határozattá emeltetett, hogy a tisztet vállalni vonakodók ellen kiróható bírság összege 10 évenként szabandó meg. A VII. czim egyetlen irályi módosítással fogadtatott el.

A lelkészvizsgálati, tanítóképesítési, segédlelkész-kibocsátási és lelkészavatási szabályzat kiegészítése iránt javaslatételre a kilenczes bizottság küldetett ki. A VIII. czim 2. pontját Kerkápoly Károly kihagyni, Jordán István a tanácskozási és ügyrend netáni módosítása iránt 5 tagu bizottságot kiküldeni javasolja; ez elfogadtatik. A 5. pont az ünnepi követséghez vonatkozólag intézkedik; Szöcs Farkas theol. igazgató azon nehézségre hívja fel a figyelmet, hogy sokkal több a legaczi, mint az arra jogosult theologus, feljogosittatni kéri a theol. igazgatóságot a legacziót fenntartó községekkel tárgyalásra. Gr. Lónyay ezt a püspökre kívánja bízni. Török Pál, ugyane bajt mindannyi egyházkerületben fenforgónak ismerve, ez egyetemes érdekű ügyet a konventre áttétetni indítványozza, mi határozatba is ment.

A házassulók 3-szori kihirdetése és az esketés kivételtes sürgősségének eseteit Csekey István esperes meghatározni akarja; Török Pál pártolja az indítványt, Kerkápoly Károly ellenzi, s a többség e nézetet emelte érvényre. A 8. pontbeli azon javaslat ellenében, hogy a világi küldöttek gyülekezési költségei is megtéríttessenek, a felső baranyai egyházmegye indítványozza, hogy a világiak csak konventi gyülekezés és kiküldetések alkalmával díjaztassanak. Szilágyi Dezső ezt, mint a gyakorlatnak megfelelőt, pártolja; Kovács Albert azon okból mellőzné, mert az eredeti javaslat méltányos, de nem is zárja ki, hogy a világi küldött esetleg lemondjon díjairól. A 9-es bizottság javaslata fogadtatott el. Hivatali eskümintá megállapítására Filó Lajos és Szilágyi Dezső küldettek ki.

Az egyházak osztályozása iránt tett bizottsági javaslat vita nélkül elfogadtatott, és az osztályfokozat megállapítására a kilenczes bizottság további működése fentartatott. Ellenben a papok minősítvényének kérdése hosszú és heves vitákat provokált, a nélkül, hogy a részletes tárgyalásba bocsátkozhatott volna a közgyűlés. Az általános átmeneti intézkedések az elvi eltérésekbe ütköző egy pont kivételével, elég gyorsan megállapítottak ugyan, de a IX. czim B) osztályába sorolt minősítési fokozatok minden oldalról éles bírálat alá vonattak. A zsinati törvény értelmében az

előmonetel, a képesség, érdem, siker és szolgálati idő különböző fokozataitól feltételeztetik. Így tervez fokozatokat a bizottság. Alsó-Baranya ellenben, a szabad választás elvének inkább megfelelően, csak a szolgálati idő fokozatát állítja fel s azt is kisebb mértékben a rendes lelkészekre vonatkozólag, de hosszabb terminusokkal e segédlelkészeket illetőleg. Felső-Baranya a főszűrt a képességre fekteti.

Ez elvi eltérések az általános vitát nagyon kiszélesítették. Kármán Pál a 9-es bizottság javaslatának mellőzésével az alsó-baranyait kéri elfogadni tárgyalás alapjául, mert ez a determinálható időbeli fokozatra épült, — míg az érdemek meghatározása lehetetlen, vagy oly elasztikus, hogy csak vitákat, gyűlölködést szül. Szilágyi Dezső és Filó Lajos, hangsúlyozván, hogy a törvény az érdemet és a sikert is kellékeül köli ki a lelkész minősítésének, az alsó-baranyai javaslatot, mint törvényellenest, mellőzni javasolják. Jordán István hasonlóan nyilatkozik.

Szilágyi János: a 9-es bizottság eljárását roszalja, hogy kész elaborátumot oktroyált a traktusokra akkor, midőn a törvény e részben a kezdeményezést az egyházmegyékre bízta. Így az egyházmegyék megköltöttek voltak véleményalkotásuk és nyilvánításukban. Érdemeket osztályozó minősítés veszedelmes; lelkiismeretes jelölő bizottság azt nem meri, lelkiismeretlen meg visszaél vele. A szabad választást csak az elkerülhetlen szükség határáig szabad korlátozni. Így a gyülekezetek nagyobb figyelmet fordítanak a lelkészek működésére, mert, hosszas gyakorlatban észelve, legjobban maguk az egyházak állapíthatják meg a lelkész minősítvényét. Hosszabb időt és képzettségi fokozatot a segédlelkészeknél azért kell fölvenni, mert őket gyakorlati pásztorkodásban még nem ismerhetik meg a választó egyházak. Az élet állapítsa meg a fokozatokat. A kijelölő bizottság ne ítéljen gondolat, hanem tapasztalat szerint, s hogy a törvény érvényesüljön: a kandidáló bizottság jelöljön az egyház által kívánt pap mellé magasabb értelmi fokozatokat is. Ajánlja az alsó-baranyai javaslatot.

Kovács Albert: Az érdem jutalmazása és az érdem szerzésére, sikerek elérésére ösztönzés csak a 9-es bizottság minősítési szabályzatával lehetséges. De, mert ebben is a szolgálati idő első képesítési tényező, hogy törvény szerint utolsó az, és fő a képzettség és érdem: külön javaslatot tesz le s ezt kéri alapul elfogadtatni. (Később visszavonta javaslatát, azzal, hogy a részletes tárgyalásnál fogja érvényesíteni.)

Kerkápoly Károly sok hézagát látja mindenik javaslatnak; többek közt sehol sincs gondoskodva, hogy a minősítést ki állapítja meg, ki bírálja felül és hogy a tábori, fegyházi lelkészek, tanárok és más lelkszi képesítésű, de nem lelkészettel foglalkozó egyének mi módon, hol kebeleztetnek be?

Török Pál püspök mély hatása, hosszabb beszédben kifejti külön álláspontját. A minősítési törvényben és szabályzatban gondoskodtak — ugymond — a lelkszek magukról, de az új nemzedék, a káplánok- és theologusokra nem gondoltak. Fél, hogy, miként eddig is, legtöbb tehetséges

ifjunk más pályára fordult a theologiairól, ezentul még gyé-
rebben akad jeles tehetség, mely a papi pályára vállalkozzék,
mert jövője sivár kilátásokkal biztatja. A hosszú káplánko-
dás nem érdem, hanem szerencsétlenség; nemcsak azért,
mert a káplán ambíciója, hivatáskedve, ereje lankad, hanem
mert a választó egyházak is nem keresik, inkább kerülik a
régii káplánt. Ha évtizedek előtt ily szabályzat létezett vol-
na: Nagy Péter nem lehetett volna kolozsvári, Révész Imre
debreczeni, Hegedüs László sárospataki, Tompa Mihály ham-
vai pappá! (Török Pál sem lehetett volna, sem először kis-
ujszállási, sem röviddel, utána, budapesti lelkészszé.) — A
theologusokat sem serkenti szorgalomra, önképzésre a sza-
bályzat, mely csak kitünő és kielégítő végzést ismer. Ki-
tünő osztályzat ritka kivételkép adatik; a szabályterv pedig
elveszti az ösztönt, hogy legalább jó, vagy jeles képzettsé-
get szerezzen az ugy is csak kielégítő kategóriába utalt
ifju. Ajánlja kifejezett aggályait a közgyűlés figyelmébe.

Szász Károly: A szabad választás egyik legfőbb
protestans egyházalkotmányi alapelv; minthogy ezt az alsó-
baranyai javsslat közelíti leginkább meg, tárgyalási alapul
azt fogadja el. Visszaélés, kedvezés, érdekhajhászat kike-
rülhetlen a minősítésnél. A belső kiképesítést a theologiai,
a papi vizsga s az önképzés adja meg; a külső a felava-
tásban és a gyakorlati szolgálatban határozódik; több kor-
látot vetni nem szabad a választásnak. A felső-baranya i ja-
vaslat oly elméleti kriteriumokat állít fel, miket irányadókul
venni választásnál lehetetlen.

Id. gr. Ráday Gedeon. Tisztelettel meghajol az elvi
álláspont előtt, mi az alsóbaranyai javaslatot irányozta, de
hallgat a százados tapasztalat tanúságaira is, melyek a
szabad választás határait az életben még megvonták. A mi-
nősítés nemcsak az egyházak erkölcsi és anyagi jobblétének,
fejlődésének egyik alapfeltétele, de az egész lelkészi karnak
is létérdeke, mert ez biztosíthatja egyedül előmenetelüket.
Ha a fiatalok kipróbálatlan tehetsége, fejletlen képzettsége,
edzetlen ereje, a véletlennek, vagy ennél is rosszabb mel-
lőkokoknak segítségével nagy eklézsiákba jut, maguk
sem haladnak tovább, egyházuk is hanyatlani fog; és ha
kitünő képességű, hivatott ifju a sors mostoha körülményei
között csekélyke faluba vetődik: onnét nincs szabadulása, elő-
menetele! Ezt a kínos helyzetet javítja, a jelesek előmenete-
telét biztosítja a javasolt minősítés, mely lehetővé teszi azt
is, hogy a papok, mint más papok, tanuljanak, tovább ké-
pezzék tudományukat a szemináriumi tanulmányoknál, — és
lehetővé teszi, hogy a szerényebb helyeken szerzett gyakorlat
a gazdagabb egyházakban gyümölcsöztesse. Hogy hátráltatik
a rohamos előmenetelben a kitünőség, kivételképen megtör-
ténhetik; de ily kivétel kedvéért kivételes törvényt alkotni
mindenkor veszedelmes. A részletekre sok észrevétele van,
de általánosságban elfogadja és ajánlja a 9-es bizottság
javaslatát.

E beszéd hatása alatt az előadó és indítványozók elál-
tak a szólás jogától. Szavazásra bocsátott a kérdés: igen
nagy többség elfogadta részletes tárgyalás alapjául a 9-es
bizottság javaslatát.

Első fokozatuegyházba választásra való minősítés mérve a
10 évi rendes lelkészi szolgálat vagy kitünő végzettség és
kitünő sikerű működés esetén 5 évi szolgálat, a 9-es biz-
javaslata szerint. Ezt Farkas József — a tanuló ifjuság
serkentésére tekintettel 6, illetve 3 évre leszállítani ajánlja.
Sipos Pál és Filó Lajos az eredeti szerkezet mellett érvel-
nek s határozatra is emeltetik az, a „kitünő“ végzettség
helyett „legalább jeles“ osztályzat állapíttatván meg. A
segédlelkészek minősítésénél Szöcs Farkas kéri a szolgálati
időt tekinteten kívül hagyni s csak a képzettségre reflek-
tálni, hogy ez a theologusokat ösztönözze. Ballagi Mór pár-
tolja ez indítványt, Jordán István ellenzi. Sipos Pál espe-
res elvben pártolja azt, s az osztályzat fokozatainak meg-
felelőbb minősítést ajánl. Szalay Ferencz figyelmeztet, hogy
a lelkészek mái megállapított minősítése sokkal hátrányosabb
lenne a segédlelkészeknél; ez okból mellőztetik is ez
indítvány.

A külföldi egyetem látogatásának előnyeit a kecske-
méti traktus a belföldi egyetemnek látogatásából is folyó előny-
nyel egyenjogositni javallja, mi elejtetett, minthogy belföldi
theologiai egyetemifakultásunk nincs. Mellőztetett Szöcs Farkas-
nak az európai nyelvek birásából merithető fokozatra, — ugy a
felsőbaranyai traktusnak tudományos művek szerzéseért osz-
tandó minősítési előnyre vonatkozó indítványa is.

A theologiai tanároknak javasolt minősítési kedvez-
mény Csekey István esperes és gr. Lónyay Menyhért ré-
széről elleneztetett, Kerkápoly Károly és Ballagi Mór által
pártoltatott, s nagy többség által megállapított.

A kecskeméti traktus, körösi tanárok, Kovács Albert,
Kiss Kálmán és Kerkápoly Károly javaslatai folytán a lel-
készségre képesített katecheták, tanárok, papi jellegüket
megtartó, de nem működő lelkészek és fegyhazi papok ren-
des lelkészi minősítéssel ruháztattak fel, ellenben Kerkápoly
Károly indítványára kimondatott, hogy a táborig lelkészek,
míg be nem kebelezetik magukat valamely magyarországi
egyházkerület papi státusába, megválasztásra nem joga-
sultak.

A minősítés, mely közeg által eszközöltessék? e felette
fontos kérdés hosszasan és hevesen lön megvitatva; de el
nem döntettheték, hanem a különböző, Kerkápoly Károly,
gr. Ráday Gedeon, Ballagi Mór, Szász Károly, Jordán Ist-
ván, Lónyay Menyhért gróf, Filó Lajos és az esperesek
által kifejtett nézetek lehető egyeztetésével javaslatlattelre
Kerkápoly Károly elnöklete alatt Filó Lajos, Ballagi Mór és
Szász Károly tagokból álló bizottság küldetett ki.

KÜLFÖLD.

Németország. A 25-ik egyetemes német
tanítógyűlés az idén Brémában tartotta üléseit május
15—17-én. Részt vett körülbelül 1600 tanító s tanítónő Né-
metország s Ausztria különböző részeiből. A gyűlést a város
névében a polgármester, Gildemeister, üdvözölte, a ki üdvözlő
beszédében kifejtette, hogy az állam kötelessége nemcsak
rokonérzést tanusítani a tanítók iránt, hanem egyszersmind

szabadságukat biztosítani. A tanácskozások fő tárgya a túlterhelés kérdése volt, de a vélemények nagyon szétágaztak s határozatokat nem hoztak. Az egészségügyről a népiskolában előadást tartott dr. Scholcz, a brémai kórház igazgatója. Kifejté, hogy valamely nép kulturális állapotának foka egészségügyi intézkedéseinek és ismereteinek mérhető meg. Azért szükséges, hogy az egészségügy a népiskolában is tanítassék. Jobb egészségi állapotok meg fogják szüntetni a túlterhelésre vonatkozó panaszokat is, mert korunk bélyege s jellege ez idegesség, ez az öröklődő baj, mely most már a kora ifjúságban mutatkozik s az agyvelő elfáradását idézi elő. Ezekből a körökből származnak a túlterhelésről szóló panaszok, de meg azokból a körökből is, melyek irigylük a az iskola nagy befolyását s politikai, meg egyházi reakció szolgáltatába akarják szerződtetni. Tanítandó az iskolában a víz és levegő egészségügyi fontossága a szellőztetés szükségessége, a ragadós betegségek oka, a lélegzés tana, a bőr ápolása, táplálkozás stb. Meg kell tanítani a gyermekeket arra, hogy az ember értékét nemcsak belseje, hanem külseje, testének állapota is meghatározza. — Dittes, kit kitörő lelkesedéssel fogadtak, a mai pedagogiáról szólott. Azt mondom, hogy kétféle irány uralkodik a pedagogiában: az autonomic, mely a szabad kutatásból ered, s az autoritási, mely nem ismer függetlenséget, csak parancsszóra indul. A pedagogiát most a theologia szolgáltatába akarják szorítani. Részletesen fejtegeté a pedagogia s iskolai adminisztráció terén mutatkozó reakciót, végre buzdította a hallgatókat, hogy azért ne csüggedjenek: az állapotok Németországban már rosszabbak is voltak, s nincs az az emberi hatalom, mely az emberi haladást huzamos időn át föl bírná tartoztatni.

Anglia. A pápa és az irek. Írországnak a mozgalmakat a katolikus papság kezdet óta támogatásban részesítette. Mint magok is irek, részt vettek a nép szenvedéseiben s nyomorában s természetesen nagyon enyhén ítéltek meg az elkövetett agrárius és politikai bűntetteket. Gladstone, az angol miniszterelnök, már régebben tárgyalásokat kezdett a Vatikánál azon célból, hogy a kuria intse meg a papságot, hogy maradjon semleges az irlandi politikai küzdelmekben s ne foglaljon pártállást a kormány ellenében. Errington, ir alsóházi tag, volt a közvetítő. Támogatva Manning bíbornok s több befolyásos főpap által, két évi fáradozás után sikerült is rávennie a pápát az ir mozgalom elleni fellépésre. A pápa személyesen megintette Croke ir érseket és körlevelet intézett az ir püspökhöz, szigorúan eltiltván a papságot a politikai szerepléstől, kivált pedig a politikai célokra való pénzügytéstől. A levél szigorú hangon szól, s egyenesen Parnell, a mozgalmak vezetője, ellen fordul, kihez a papság ép úgy ragaszkodik, mint az ir nép. A pápai körlevél bevezetése így szól:

„Bármilyen igaz abból, a mit Parnellről magáról és céljairól is mondanak, minden kétségen kívül be van bizonyítva, hogy sok követője számos esetben oly magatartást tanúsított, a mely ellenkezik a pápának a dublini érsekhez intézett levelében foglalt elvekkel és a szent kongregáció által az ir püspököknek küldött utasításai, a melyet ők Dublinban legutóbb tartott gyűlésükben egyhangulag elfogadtak. Igaz ugyan, hogy ez utasítás értelmében joggal iparkodnak az irek bajukat orvosolni és küzdeni jogaikért; de egyszersmind meg kellene tartaniok Isten parancsát és mindezek előtt Isten országát és igazságát keresniök hogy törvénytelen eszközökkel nem szabad harcolni még a legjobb ügyért sem. Kötelessége tehát az egész papságnak, kiváltképen a püspököknek, lecsöndesíteni a tömeg izgott szenvedélyeit és minden alkalmat meg-

ragadni a czélszerű intésre, hogy visszatereljék a népet az igazság és mérsékllet útjára, a melyek minden dologban szükségesek, mert különben, megvesztegettetvén a nép a kapzsiság által, a büntettek gyalázatosságában keresné a közjólétet.”

Az angol közvélemény rendkívül meg van elégedve a pápa körlevelével, de a buzgó katolikus irek közt a pápa levele nagy elkeseredést támasztott. Az ir nemzeti liga május 16-iki ülésén kifejezést is adott ennek Dublinban. Parnell távollétében Biggar foglalta el az elnöki székot. Többen a pápának az irországi püspökökhöz intézett levelét vitatták. Biggar kijelentette, hogy mély tisztelettel kell fogadni a pápa szavait, azonban az ir pártnak világosan kell kifejezésre juttatnia nézetét. Mayne kifejté, hogy a nemzeti párt, miként O'Connel is tevé, vallási ügyekben fog ugyan Rómától tanácsot kérni, de nem politikai ügyekben. A pápa a katolikus egyház feje, Parnell pedig feje a politikai egyháznak; az ir nép Parnellt követi, míg Írország függetlenségét kivívja. Az újon alakult amerikai ir liga, melynek elnöke, Sullivan, Chicagóban lakik, a pápának az ir püspökökhez intézett körlevele miatt a péterfillérek gyűjtésének megszüntetését ajánlja a honfitársaknak.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1883. június 9.

— **Személyi hírek.** Az al-járai egyházközség Bornemisz a Károly papjelöltet papjává választotta. — Székely Sándor a szucsáki egyházközség újonnan választott papjának beköszöntési ünnepélye május 27-én ment végbe. A beigtatási beszédet Timár Lajos mérai pap tartotta.

— **Az egyetemes tanügyi bizottságot** — mint lapunk közelebbi számában is jeleztük — az elnök csakugyan július elejére és pedig 5-ik s következő napjaira hívta össze. A tanácskozás tárgyai lesznek: az elnöki meghívó szerint a gymnasium, a tanítóképzede s a theologiai kar. Ugyanis konstatálni kell a középtanodai országos törvényt s az állapotot, melyet ez teremtett; összehasonlítani ezt gymnasiumaink jelenlegi rendszere és szervezetével; konstatálni, mennyiben kell ezeknek módosulniok, átalakulniok az országos törvény kívánatahoz képest; mennyivel több évi kiadás s nagyobb áldozat szükséges ezentul gymnasiumaink fentartásához stb. Másik tárgy a preparandiák, jelesen ezekben a tanfolyamnak 4 évre kiterjesztése iránt véleményt s javaslatot adni. Lelkészképzés tekintetében theologiai tanintézetek szervezetének felülvizsgálása s szükséges átido- mitása.

— **Gyászhir.** Dr. Farkas Kálmán, a budapesti ref. főiskola orvosa, Farkas József theol. tanár testvéröccse, és Török Pál superint. veje f. hó 2-án rövid betegség után élte virágában elhunyt. Özvegye és hét serdületlen árva siratja benne a legjobb családfőt? Áldás poraira!

— **A dunántuli ref. egyházkerület évi rendes közgyűlését** ez évben Balaton-Füred fürdőhelyen fogja tartani. A gyűlés kezdete június 18-ára tüzetett ki.

— **A szegedi ágostai hitv. egyház által a miniszterium engedélyével rendezett sors-játék huzás napja,** —

miután több helyről még nem számoltak be a sors-jegyekkel, — f. évi junius hó 29-dikére tétetett át.

— **Közvizsgálatok rendje a n.-enyedi ev. ref. Bethlen főiskola theol. akadémiáján a f. tanév II-ik szakáról:** juu. 20-án d. e. 8—12-ig I. és II. theol. oszt. a köz-egyháztörténelemből (Hegedüs J.); 21-én d. e. 8—12-ig III. IV. th. oszt. a ker. hittan és bölcs. tört. (dr. Kovács Ö.); d. u. 4—7-ig I. II. th. oszt. bölcs. erkölcsstan (Garda J.); 22-én d. e. 8—12-ig II. III. IV. th. oszt. az újszöv. exeg. (Keresztes J.); d. u. 4—7-ig II. th. oszt. homiletika (Garda J.); 23-án d. e. 8—12-ig I. th. oszt. héber és újszöv., görög nyelv (Keresztes J.); d. u. 4—7-ig III. IV. th. oszt. magy. egyh.-tört. (Hegedüs J.); 25-én d. e. 8—10-ig III. th. oszt. Újszöv. theol. (Keresztes J.); d. u. 4—7-ig III. IV. th. oszt. curapastoralis (Garda J.); 26-án d. e. 8—12-ig I. II. theol. oszt. újszövetségi irodalomtört.

— **Felhívás.** Bizottságunk határozata folytán ezennel tudatjuk, hogy a néhai Bolyai Farkasnak, a marosvásárhelyi ref. köztemetőben állítandó sírkövet és egyszersmind egy emléktáblát, melylyel a nagynevű tudós lakó-házát kívánja megjelölni, Jablonszky Vincze budapesti szobrásznál megrendeltük. Az ünnepélyes leleplezés idejéül a helyi ref. Collegium előljárósága, bizottságunk előterjesztésére, a folyó év szeptember havát (a nap később fog meghatározatni és közzététetni) állapította meg. Midőn tehát örömmel jelezzük, hogy az eszme negyedfélév leforgása után immár megvalósulása előtt áll: az eddig befolyt adományok összegét meghaladó költségek fedezhetése és bizottságunknak az adományok teljes összege iránt való tájékozása céljából van szerencsénk egész tisztelettel felszólítani Czimedet, méltóztatásuk a kezén levő gyűjtő-ívet, még abban az esetben is, ha azon semmi adomány sem volna feljegyezve, jövő junius hó 15-ig Bibari Sándor tanár tagtársunkhoz (Marosvásárhely) beküldeni. Marosvásárhelyt, 1873. május hó 24. A Bolyai emlékkö-z bizottság nevében dr. Antal László, b. elnök. dr. Demeter Károly, b. jegyző.

— **Nagylelkű adomány.** Özv. Mohai Károlyné, Antal Mari önnagysága a m. kályáni ref. felekezeti iskolának egy 500, azan ötszáz forintos „Margitai Rozália“ című alapítványt tett, melynek évi kamatja részint a tanítói fizetésre, részint ösztöndíj és iskolai szükségletek fedezésére fordítandó. Ezen adománya által újabb bizonyosságot adta nemzete és vallása iránti ragaszkodásának, mint ez adomány leveléből is látszik, újabb bizonyosságát határtalan áldozatkészségének, s a m. kályáni ref. egyház iránt már annyiszor tapasztalt támogató pártfogását újabb segélykél tetőzte. Nemeslelkű adományaiért fogadja egyházom nevében legforróbb köszönetem mellett azon kívánatomat: „Fizettem meg az ur az ő cselekedetei szerint.“ Lőrinczy Gábor, kályáni ref. lelkész.

FŐTISZT. NAGY PÉTER PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ
KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Köröztetnek:

493—1883. A sz.-szolnoki egyházmegyében a sz.-bagosi organista-kántor-fitanitói állomás. Tavadalma: minden háztüztartó gazdától (110) 1 v. búza,

10 kupa must v. 35 kr. es $\frac{1}{2}$ szekér tűzifa; félbérésektől (54)ennek fele: minden tanköteles gyermek után (50—60) tandij: 2 v. törökbúza és egy caniculai csirke, betűzöktől 12 kr., olvasóktól 24 kr., confirmandusoktól 30 kr., ismétlő tankötelesektől 30 liter csős törökbúza; temetésért veres bucsuztatóval 60 kr, kisebb leányok temetéseért egy kendő, nagyobbakért egy párna: 2 h. 1310 □ öl szántó 105 □ öl kaszáló; 10 b. legelő; Geczén három bogjás kaszáló és a gyümölcsfa-iskola haszonélvezete; tisztességes — cseropes kőépület — lakház, kis gyümölcsössel. A megválasztott köteles az 1859. óta fennálló harmonia vezetésére.

609—1883. Ugyanezen egyházmegyében a hada d-n ádasi papi állomás. Javadalma: 115 v. tiszta búza, 50 v. bor, 50 sz. fa, beszállítv, 13 hold 1455 □ öl szántó, 7 h. 450 □ öl kaszáló, 365 □ öl szőlő haszonélvezete, a szántó $\frac{1}{3}$ részének mivélését s a kaszáló terménye teljes betakarítását a falu köteles végezni, 25 frt kamat, koresztelésért 20 kr, esketésért 3 sing vászon. Az összes fizetés 428 frt pénzértékre van becsülve.

Ugyanezen egyházmegyében a n.-dobai kántor-tanítói állomás másodikban. Javadalma: 60 v. elegybúza, 40 v. törökbúza, 100 veder bor, 20 frt fapénz az egyk. pénztárából, 10 frt tőkekamat, 25 frt tandij, 980 □ öl minden évben használható fekvő, három helyen 3 boglyás kaszáló haszonélvezete. Az összes fizetés a tisztességes lakáson kívül 238 frt 22 kr. pénzértékre van becsülve. A megválasztott a kántor-tanítói teendőik végzésén kívül, köteles minden ünnep és vasárnapon d. e. vagy d. u. s hetenkint három köznapon, midőn a lelkész a k.-dobai egyhkben szolgál, az isteni tiszteletet végezni. Pályázati határnap mindhárom állomásra nézve: július 15-ike. Folyamodványok mindhárom illetőleg t. t. Szabó Pál esperes aához Diószadra küldendők.

Ugyanezen egyházmegyében a magyar-régeni III. oszt. papi állomás. Javadalma: minden kepezőtől (jelenleg 85) 2 kis véka elegybúza, 1 szekér fa, 6 kr. garaspénz, féldijasoktól ezeknek fele; 193 frt 83 kr. kr alapítványi kamat; 33 frt 90 kr. cameraticum; 19 frt 60 kr. korcsma regale; 20 frt közmunka-váltás; 8 frt patrocivium; 15 h. 167 □ öl szántó; 4 h. 185 □ öl kaszáló az egyháztagek áltl mivelve és betakarítva; keresztelezésért 20 kr, esketésért 1 frt, temetésért 92 kr; jó papi lak és gazdasági épületek. Az összes fizetés 563 frt 56 kr. pénzértékre van becsülve. A megválasztott 1885. évi apr. 24-ig $\frac{1}{2}$ fizetést kap, s a rendes papi lakot csak f. év Szt.-Mihály napján foglalhatja el, addig az egyhk. által adott szálláson lakik. Pályázati határnap mindhárom állomásra nézve: junius vége. Folyamodvánok mindkét állomást illetően n. t. Benkő János esperes aához M.-Péterlakára (u. p. Sz.-Régen küldendők.

(Folyt. köv.)

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

„Még egyszer a megázott anyakönyv“ című czikk beküldőjének. A lap szűk tere nem engedi a hosszúra terjedő polemikát. Nyilatkozott már egyszer ez ügyben mindkét fél s így a közönség ítéletet alkothatott.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK:

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test és egy lélek vagytok. Eféz. IV. 4.

Tartalom: Az országos közalap kérdéséhez Szász Bélától. — A testvér superintendentiák köréből. A dunamelléki ref. egyház-kerület közgyűlése. V. nap.) — Külföld. (Németország, Olaszország, Afrika, Franciaország, Aazi.) — Különfélék. — Közösvények.

Tárca: Luther Márton. (Scherer Vilmos tanulmánya.)

Az országos közalap kérdéséhez.

III.

(Befejező czikk.)

Minél ingatagabb alapokon áll valamely ügy elméleti, formai, avagy törvényességi szempontból, annál készségesebben folyamodnak szószólói a dolog gyakorlati oldaláról vett argumentumokhoz, hogy így a mit nem lehet az ész és igazság erősségeivel megokolni, legalább megtámogathassák a szükség czövekeivel. Kant ugyan régen megírta sok kisebb értekezései sorában azt az egyik legkitünőbbet, melynek czime: „Ueber den Gemeinspruch: Das mag in der Theorie richtig sein, taugt aber nicht für die Praxis“ — de az igazság nem azért olyan subtilis természetű, hogy mindig és mindenki meg is emlékezzék reá s a szentnek nem azért hajlik maga felé a keze, hogy egyéni érzelmeihez képest föl ne tudja használni azt az épen kapóra jövő sajátos jellemvonást, a melylyel alkalmilag készségesen feledekezünk meg a nem kedvük szerint bizonyító okokról.

A captatio benevolentiae és az argumentum ad hominem e bőséges fegyvertárából aztán, természetesen, ez újkori törvénytárgyalások igyekeznek ellátni magukat s egyenesen az egyházkerületek, egyházmegeyék, és egyházközségek érzelmeire és önzésére appellálnak, arra számítva (s nem is egészen alaptalanul), hogy a dilemma két ága közül azt fogják

választani, a mely önösségöknek s nem azt, a mely a törvény szavainak és értelmének szolgál.

Ezt az eljárást követik mindazok, a kik kérdésünknek egyoldaluan azt az ágát állítják előtérbe, hogy mily nehéz lesz a járulékok fölhajtása, ha, mint a kényes gyereket egy piros almával, az illetőket le nem csitítjuk a begyűlt összegek egyik részének náluk hagyásával; a kik folyton azt emlegetik, hogy a központból szétesztandó segélyből nem azok kapják meg a legnagyobb részt, a kik leginkább rá vannak szorulva; a kik, mint a pesti egyházmegye a maga szakállára, végzésileg kimondják, hogy a közalap egy részét nem szolgáltatják be a végrehajtott bizottságnak — e határozatról épen csak tudomásvétellel végett értesítvén, nem is a konventet, hanem az egyházkerületet, — s a kik, mint Ballagi teszi, már épen névszerint is fölbujtatnak egyes tractusokat és egyházközségeket, hogy érdekeik egészen el lesznek ejtve, ha a közalap két-három felé szét nem osztatik.

Luthernek, a mint mondják, megjelent az ördög, de a derék barát sietett is utána vágni tentatartóját — magam is láttam ama kikötött mélyedésél a wartburgi falnak, a honnan a tentás maltert az anglusok emlékebe elhordogatták. Azóta aztán, azt szokta mondani a magyar protestans, hogy ne fessük az ördögöt a falra. Az illetők, ugy látszik, nem követik a Luther példáját, hanem kalamárisukat és calamusokat arra használják, hogy ugyanolyas rémképeket rajzolgassanak az ártatlan fehér ujság-papirosra.

De hát, ugyan kérdem, az ilyen captáló urakat, mi jogositja fel arra a feltevésre, (hogy kemé-

nyebb szót ne használjak) hogy a konvent és se golyosztó bizottsága nem a legigazságosabban fogja a segélyeket megszavazni, természetesen az egyházmegyék és egyházkerületek ajánlatai alapján és épen olyan természetesen nem egyik, vagy másik kerület vagy megye sógorsági, komasági szemüvegén át, hanem az egyetemes anyaszentegyház összszükségeihez mérve latolgatván a leginkább arra szorulókat. Avagy nem az az elv vonul-e végig az egész domestika ügyén s szolgáltatja-e alapját a közpénztárnak, hogy az egyesített erőök összegéből juttassunk oda és annyit, a hol és a mennyi a tehetetlenség istápolására szükséges a részeknek, az egésztől? Jól teszi Ballagi, hogy Filót az „egyház egysége és egyetemessége tantételére“ emlékezteti — nem Filóért, hanem Ballagiért. Épen az egység és egyetemesség útján és által érzik és tudják a községek, megyék és kerületek egynek, de csak is az anyaszentegyház egy testének szerveiként, magukat s ha nem e közösség lelkének ez *anya* és *szent* és *egyháza* nyújtja feléjük tápláló emlejtét — szellemileg az ur Jezus Krisztus, anyagilag az országos közalap által — hol keressük akkor „lelkét“ Ballagi helyes tételének, hogy „egy és ugyanazon üdvezítőbe vetett

T Á R C Z A

Luther Márton.

Scherer Vilmos tanulmánya.

(I Folytatás.)

A teljes Luther-biblia, mely hat részt foglal magában, csak 1534-ben jelent meg, Wittenbergben, Hans Luftnál. 1541-ben aztán szakértő jó barátok segítségével új alakot nyert, melyen az 1543- és 1545-iki kiadás is itt-ott némi javításokat tett.

E biblia-fordítás Luthernek legnagyobb irodalmi tette, s egyúttal a XVI. századnak, sőt az 1348—1648-ig terjedő korszaknak legnagyobbszereű irodalmi eseménye. Ez a biblia-fordítás oly műveltségnek tette le alapkövét, mely minden osztálylyal közössé volt válandó. Nem a biblia tartalmának általános vázlata volt ez, minő már régóta rendelkezésére állt a keresztyéneknek, hanem egy egész szellemvilág, az ő s héber irodalom classikus alkotásai, Jezus Krisztusnak összes fennmaradt igéi, legkiválóbb apostolának levelei, ezek voltak azok, mik most mindenkire nézve — bár sokszor vakbuzgón bálványzott s visszaélőleg használt — közkinccské váltak s a lelki épülésnek, gyarapodásnak kimeríthetlen forrásul szolgáltak, a nyelvnek pedig kiváló, elévülhetetlen törvényeket adtak.

Mert bár a reformatio csak élesítette a német nemzet keblében levő ellentéteket, s bár a catholikus Németországból egy protestans Németországot szakított külön; másrészt viszont enyhített azon az ellentéten, mi Dél- és Észak-Németország közt uralgott, és pedig az által, hogy az alnémetekre felnémet irodalmi nyelvet kényszerített rájuk vég-

hit(től) és annak tanításaitól várjuk mindnyájan, kik keresztyének (reformatusok) vagyunk, a föld egész kerektségén (Magyarországon) üdvözülhetésünket“? Valamint az önalkotta szabad meggyőződés a bibliai alapon a hitre; valamint a zsinat szervezeti alapján a törvényhozásra nézve, azonképen adja meg egységünket magyar reformatusoknak a kölcsönös segélyezésre nézve az országos közalap, melynek épen lelkét szivnák ki és szikkasztanak el azok, a kik az egység ez eszmei kapcsolatát széttépve, organismusról akarnának beszélni akkor, a mikor a szerveket és testrészeket kegyetlen kézzel szétmarcangolták. Bizony az agyvelő, vagy sziv, vagy tüdők s a többi szervek nem tartják vissza erejük egy részét a maguk hasznára s nem csak 25 vagy 50 százalékát bocsátják munkájuknak a szervezet rendelkezésére, hanem mindenteket odaadják, nyugton várva az egész, től, hogy attól kapják meg, a mi őket illeti s bizony az egyetemes reformáltanyaszentegyház sem volna sem anya, sem szent, sem egy, ha Pest, vagy Debreczen, vagy Kolozsvár rováson kezdené vetegetni, hogy adok száz forintot, de csak ugy. ha ebből 25 frt a tractusomé, 25 meg a superintendentiámé lesz. Alkunknak és calculusnak elég utilitarius, de hogy a ke-

legesén. A reformatio e tekintetben is alapkövet tett le a modern német műveltséghez s a szellemi életnek amaz egységességéhez, minek mi jelenleg örvendhetünk.

Nagy Károly ideje óta anyanyelvünknek felnémet alakja mindig bizonyos felsőbbiséget gyakorolt, anélkül, hogy a tájszólásokat kiszorította volna az irodalomból. Még a lovagi költészet sem volt elég erős arra, hogy a középfelnémetet vagy az ezzel rokon nyelvtípust, mely Közép-Németországon divott s uralmát messze kiterjesztette a német alföld területére is, kizárólagos irodalmi nyelvvé emelje. A XIV. és XV. század, a kedvező viszonyok daczára sem volt képes nyelvegységre jutni. A császári, hercegi és városi kancelláriákon most több volt az irni való, mint bármikor azelőtt, s ott németül irtak; e kölcsönös levelezés közel állt ahhoz, hogy bizonyos egyenlősítést hozott létre, mit aztán a gyakori országgyűléseken való érintkezések még inkább fokoztak, s mi a könyvnyomatás feltalálásával aztán a sajtó termékeibe is bele került. Mintaadónak a császári kancellária írásmódorát tekintették, mely Csehországban a luxemburgok alatt nyerte első megállapodását, s ezért egyfelől osztrák-bajor, másfelől közép-német elemeket mutatott fel, de épen ez által viszont annál könnyebben szolgálhatott összekötő kapcsúl észak és dél között. A hercegi és városi kancelláriák ugyan általában véve szintén ezt a módot követték, csakhogy mindig belevegyítették az illető tájszólást is.

Ily állapotban találta Luther a német nyelvet, midőn hozzá fogott az íráshoz. Általában a szász kancelláriát vette irányadóul s eleinte ő maga is erősen alkalmazta a tájszólást. Lassan-lassan azonban kiszabadította magát ez alól s oly nyelvformára jutott, mely a mi mai nyelvünkhez

resztyénség és az egyetemesség elvének mennyire megfelelő: arra nézve szívesen fogadok el leczkét egykori szeretett tanáromtól, Ballagától, most vénülő koromban is.

Ám, azért, noha Kant idézett értekezésével teljes-tökéletesen egyetértek, készséggel követem az én tisztelt ellenfeleimet a gyakorlati calculus terére is és kérve-kérem szíves fölvilágításukat a kérdés egyik kiválóan practikus ágára nézve.

Ők is tudják, legkivált Ballagi, mert hiszen gr. Lónyai, Ballagi és az én csekélységem szövegeztük a domesticának a zsinat által approbált aláíró-ívét, hogy azok, kik ott helyett a zsinaton tőkét, vagy évjáradékot felajánlottunk, ezt avál az írott kijelentéssel tettük, hogy a fölajánlott összegek, csak és kizárólag a közalapról szóló törvény czöljaira és a **felügyelettel megbízott egyetemes konvent kezelése alatt fordíthatók,** — valamint azt is, hogy az ajánlatok azonnal érvényüket veszítik, melyt „a közalap nem az erre vonatkozó törvény határozmányainak értelmében, avagy *nem az erre hivatott közeg azaz az egyetemes konvent által és utján kezeltetnék,*“ és hogy a kötele-

nagyon közel állt, habár a kettő még nem is volt teljesen egybevágó. Ez a nyelv vergődött aztán először tekintélyre valamennyi író és nyomtató előtt. Strassburgban azokat a könyveket, melyek 1515 tájt keltek volt, 1540 tájt már modernizálni kellett. Luther nyelvéből merítették öntudatosan vagy öntudatlanul az első német grammatikusok: Frangk Fábrián, (1531), Ölinger Albert (1573), Claius János (1578). S ama classikus könyv, mely e nyelven íratott, a biblia volt s a biblia is maradt annak. E könyv aztán Németország közepéből indulva ki, bejárta az ország egész területét és kerületét. Svájcban elnyomta a „Schwyzer Dütsch“-et, mely nyelven még Zwingli írt; éjszakon elnyomta az u. n. plattdeutschot, északnyugaton a kölnit, a legutolsó plattdeutsch biblia 1588 ban jelent meg; az 1638-iki zürichi biblia ugyan még mutat egyes erősen allemann sajátosságokat, de ekkor már rég érvényre volt jutva az új irodalmi nyelv általános vupusa. Magok a katolikusok sem maradtak érintetlenül e hatástól, magok papjaik, Luther ellenfelei gondoskodtak erről: „Sie stehlen mir meine Sprache,“ mondá Luther, de mily dicsőség reája nézve, hogy még elleneit is ő tanította beszélni. Emser Hieronymus az egyházban divó latin szöveg szerint javította ki Luther új testamentumát (1527). Dietsenberger János Mainzban ugyanezt tette az egész bibliával (1554), s Ecks Jánosnak jóval önállóbb fordítása (1537) ezek ellenében nem tudott érvényre jutni.

De Luther nem csak annyit tett, hogy egyházának e bibliát adta kezébe. Ő nem csak hogy a bibliát theológiájának központjává tette, de az egyházszónoklatot s éneket is újra teremtette.

A német hitszónoklat Berthold von Regensburg s a mystikusok óta nem hevert müveletlenül A XV. században

zetség csak akkor lép ismét érvénybe, ha „a tőkék és jövedelmek ismét a **konvent kezelése alá bocsáttatnak.**“

Kérnék tehát, az illető uraktól egy kis gyakorlati utasítást, hogy mi történjek már most az ez iven aláírt szép kis kerek összegecskével?*) Ennek rész-összegeiből is kiadassanak az egyházkerületeknek és megyéknek a megfelelő százalékok? De hatha egyik-másik aláíró tartja magát a kikötött feltételhez? S ha az egyházmegye és kerület jogot nyer a 25—25 százalékhöz a konventtől: melyik forum előtt pörölje ki a maga illetékét a konvent kezelése alól? S in specie mi lesz az ifj. b. Vay Miklós úr által már régebben alapított s most 5000 frtra kiegészített domesticat-tökével? Melyik egyházmegyének s kerületnek jutnak belőle a 25—25 százalékok? és maga a résztőke e, vagy csak évjáradékai? Mondhatom, fölöttébb élénk érdeklődéssel várom e kérdésekre a practicus feleleteket.

Ugyanily fölvilágosítást szeretnék nyerni a törvény 223. §-ára nézve is. E § ugyanis megengedi

*) 1882, szept. 10-én 27225 frt.

rendkívül sokat nyert tárgyban és terjedelemben, s Gailer von Keisersbergben nagy hirtű képviselővel dicsekedhetett, a ki ugyan — mint többi híres kortársa: Barletta Olaszországban, s a francziscánus Maillard és Ménot Franciaországban — gyakran megsértette ugyan a szószék méltóságát. nagyon sokat engedett annak a szükségérzetnek, hogy drasztikus kifejezéseket basználjon, s kiméletlen satirával mulattassa hallgatóit. Osztálytársait is bíráló alá fogta s növelte a népnek ama pessimistikus haogulatát, mely a reformációra készítette elő a talajt. Daczára dúsabb képzettségének, mégis mögötte maradt Berthold von Regensburgnak, kinek modorosságát ő aztán túlon-túl vitte. Mint Berthold, ő is külvilági dolgokból indult ki, hogy aztán lelki tanúságot vonjon le belőlük. Így vette szövegül a Brand Narenschiff-jét, sorban tárgyalva minden egyes bolondot s bohóczsípokájuknak minden egyes esengőjét külön tárgyalva mint meg annyi külön bünt. Vagy pedig egy oroszlánal kezdte, melyet ép akkortájt mutogattak s jámbor, istenfélő embernek jelképe gyanánt fejtegette. A hétköznapi élet foglalatosságai, gyermekjátékok, szakácsme-terség, teszem egy nyúlnek a készítése, mind nem volt előtte annyira alacsony, hogy jelképes moralizálásra fel ne használja. Ez a svájci születésű, de Elszában nvelte lett férfi volt az, ki 1478-tól kezdve a strassburgi székesegyház szószékét dominálta, míg 1510 ben 65 éves korában el nem hunyt. A többi hit-szónokok osztottak h báiban, sőt újakkal is növelték azokat. Külvilági dolgok hamis és tulságos belevegyítése, nagy mérvű népszertüetlen és sivár, egyházi és nem egyházi tudományosság; e-y rakás satiricus, meg novellairónak való frivol, mulatságos és nevetséges ingredientia: ily alakban találta Luther korának hitszónoklatát.

(Folyt. köv.)

az évi járulékok egyszer s mindenkorra való megváltását, „a mi akkép történik, hogy osztály szerinti évi járuléknak huszszorosát készpénzben a **közalapba** befizeti.“

„Az ekép befizetett összegek (num. plur.) tőkésítendők s az alap (num. sing.) csak a tőkének kamatait fordíthatja évi kiadásainak fedezésére.“ Már most mi történik e befizetendő váltáság-összegekkel: ezek egészen vagy csak felében lesznek a konvent kezelése alá bocsátandók? s ha 25—25 százalékuk a megyén s a kerületben visszatartatik: a közalap majdan összeülendő állandó végrehajtó bizottsága által még csak ezután megalkotandó szabályzat szerint fog-e a részalapok kezelése történni, illetőleg az így alakulandó kerületi és megyei „közalapok“-ra nézve is érvényes lesz-e a legutóbbi convent 73. sz. határozatának az a tétele, mely szerint ez állandó végrehajtó bizottság útasított „annak kieszközlésére, hogy valamelyik hazai nagy pénzintézet vállalja el bizonyos feltételek és útasítás mellett az egyházi közalap kezelését“ — vagy pedig minden megye s minden kerület saját bölcs belátása szerint fogja ezt is elintézni ép úgy, mint a pesti tractus már deliberrálta, hogy ő pedig visszatartja a „maga“ 25 százalékát?

E kérdések, nyilván, még jókora számban volnának fölvetetők, de én még csak egyetlen hozok elő s aztán megkérem az illetőket, a kik a kérdés gyakorlati oldaláról hozzák föl legnyomósabb argumentumaikat: feleljenek meg az én praktikus kérdéseimre is. A még hátra levő problema pedig az, hogy miután a törvény 224. §-nak f., pontja értelmében a közalap évi jövedelmének 25% a tőkésítendő: csak a konvent kezelése alatti 50 százalék évi jövedelmének negyedére illik-e ez a határozmány, vagy pedig a megyei és kerületi 25—25 százalékok évi jövedelmére is, s ha nem: mit gondolnak az illető osztozó atyafiak, minő arány keletkezik a konventi, a kerületi és megyei közalapok között, a midőn a mi nagy hűhóval megalapított domestikánk kiosztandó segélyei évenként csak 25 százalékot fognak kiadni s ugyan mikor fog a domestika minden törvényszabta föladata érvényesülni, hogy szegény egyházközségeket is segítse, ujakat is alapítson, papokat is gyámolítson, missziokat is létesítsen, papi nyugdíj- és özvegy árvai gyámintézetet is szervezzen?!

Az egyszeri vadász csak alku kötött a még meg nem lőtt medve bőrére. Nekem ugy tetszik, hogy mi már egy más hajába is készülünk kapni a még fönn az ág hegyén daloló madár fölött s eszembe jut Arany fülemile-fütttye s főként a szomszédok, kik jó izüen, ha nem kárörvendve, mosolyoghatnak, a kerítésen átkandikálva, a mi pörlekedésünk fölött.

Zsinati törvény, konventi határozatok, a dolog maga, a kitüzött czélok, az ügy gyakorlati oldala és a ratio állanak szerintünk az egyik oldalon; a a másikon az egyéni nézet és óhaj s a tiszteletreméltó aggodalom, hogy fölöttébb nehéz kérdés megoldása előtt állunk. Mi is osztjuk ezt, de anyaszent-egyházunk dicsőséges multja arra tanít, hogy még sokkal nehezebbeket is leküzdött a magyar protestantismus s mivel egyéni nézeteinket és óhajainkat mindig alá akarjuk rendelni a tuloldalalon álló ok-sorozatnak: ha már épen kell pörnek folynia, részünkről az országos közalap megoszthatatlansága mellett küzdünk és szavazunk.

Szász Béla.

A testvér superintendentiák köréből.

A dunamelléki ref. egyházkerület közgyűlése.

Budapest, május 25.

— V. N A P. —

Első jelentékeny tárgy a középiskolai törvény követelményeinek a ref. felekezeti gymnasiumokban mielőbb való megfeleltetés módozatairól tanakodás volt. Minthogy ily nagy horderejű kérdés megoldása plenumban való tárgyalással alig eszközölhető: az egyházkerületi tanügyi bizottság utasított az őszi közgyűlés elé véleményes jelentés terjesztésére. Sőt, hogy a tanügyi bizottság összeülésekor már a gymnasiumokra vonatkozó szükséges adatok rendelkezésére álljanak, Filó Lajos, Kis Kálmán és Ádám Kálmán tagokból előmunkáló bizottság is küldetett ki.

A tanári gyámegyletnek, mely jelenleg 38.821 forint 20 kr tőkével rendelkezik, számadásai felülvizsgáltatván, jóváhagyattak.

Oláh Károly az összes használatban levő halotti énekes könyvekből egységes és modern művet szerkesztvén össze és a zenei részt is kellően átdolgozván, azt az elavult régi énekes könyv helyébe felajánlta. Kálmán Farkas a mostani kiadást, részint zenei kifogások folytán, részint czélszerűségi tekintetből, ellenezve, az énekügyi bizottságnak kiadni ajánlta, hogy az egész énekes könyv átdolgozása alkalmával e halottas ének-részt esetleg fölhasználja. Ez értelemben hozatott határozat, s mégis kimondatott, hogy a halotti énekes könyv mielőbbi javított kiadása kívánatos.

Legfontosabb azon határozata a mai ülésnek, mely a lelkészek minősítésének illetékes hatóságára vonatkozólag hozatott. A javaslatra kiküldött bizottság indítványa szerint esetről-esetre a kért minősítést az esperes és gondnok előterjesztése alapján a püspök és főgondnok állapítja meg és tanúsítja, és pedig a kérvényező illetékes megyéje és kerülete részéről. Tanárok, nem működő lelkészek, feyházi papok részére közvetlenül a püspök és főgondnok ad minősítési igazolványt, valamint a táborig lelkész részére is, illetékes hatóságoktól hozott bizonyítvány alapján.

Antos János tudja, hogy esperes és gondnok legjobb akarata szerint tennének felterjesztést mindig a fo-

lyamodó lelkész minősítése iránt, de tudja azt is, hogy megnyugvást egyes ember apodiktikus ítélete nem nyújt, mert irányozhatja azt akaratlanul is előszeretettel, ellenszenv, politikai pártállás és több emberi gyöngeség. Megnyugvást csak bizottság arbitriuma ad, azért a minősítést 5 tagu traktuális bizottságra rubázni indítványozza.

Id. gr. Ráday Gedeon: A kitünőt sikert felmutató néhány lelkészt alaposan felismerheti az esperes és gondnok, kik érdektelenül és felelősséggel határozhatnak, míg a felelőség a bizottságban megoszlik. A más kerületből papok minősítési bizonylatát csak teljes viszonyosság esetén ajánlja elfogadni.

Szász Károly nem bizna ily kényes arbitrárius jogot és kötelességet egyesekre, kik teljes ismeretével alig dicsekedhetnek minden lelkész érdemének; például Litván érdemei és sikerei lehetnek egész kicsiny egyházban zajtalan szerénységgel működő lelkésznek, ki pedig egyes ember, főleg a gondnok, püspök és főgondnok előtt, ismeretlen. A bizottság élő lelkiismeret, több szem többet lát: pártolja Antos indítványát.

Kerkápoly Károly: Kellemetlenséget mindenféle minősítés szül, legkevesebbet egyes ember arbitriuma. Az Antos és Szász által felhozottak mind állnak, de visszaélés ki van zárva a püspök és főgondnok felülbírálása és még az által, hogy a jelölt bizottság egyenlő minősítettek közül kihagyhatja a kandidációból azt, kit érdemen felül minősítettnek hisz.

Kovács Lajos: Csak több tagu bizottság adhat teljes megnyugvást a minősítéssel; ez a megnyugvás épen ott van leginkább kizárva, hol a lelkész saját traktusában akar pályázni, mert az esperes nézetét a minősítendő irányban nagyon sok mellékes ok befolyásolhatja és téves irányba terelheti; és az esperes minősítvén és kandidálván is, esetleg vésszes befolyást érvényesít a választásra.

Antos János reflektál az ellenindítványt támogató nézetekre, és hangsúlyozza, hogy a biz. javaslat veto-jogot involvál az esperes részére, s így voltaképpen az esperes választ.

Szavazás rendeltetvén el, a többség a bizottság javaslatát fogadta el.

A lelkészi minősítésre vonatkozó azon pótló határozat foglalkoztatta a gyűlést, hogy a működő rendes esperes már az állásnál fogva I. fokú minősítéssel bír.

A misszió-bizottság elnökségéről Fördös Lajos lekötözt; helyébe Ballagi Mór választott meg.

Az országos lelkész-nyugdíjazási szabályzat foglalkoztatja a konventet, mely az 5 ref. egyházkerület küldötteiből végrehajtó-bizottság alakulását rendelte el. Ez egyházkerület részéről megválasztott rendes tagul gr. Lónyay Menyhért, póttaggul Filó Lajos.

A Szabadkán alakult leányegyház Halashoz csatoltatását, s az alsóbaranya-bácsi egyházmegyéből a kecskeméti traktusba átkebelezését kéri. Az átkebelezés elrendeltetik.

A dunaföldvári egyház 200 forint kölcsön kérése elutasított hypothéka hiányában, de ugyanez összeg a Szondy-Kenessey alaphól ingyen-segélyül utalványoztatott.

Varasdy Lajos tolnamegyei kir. tanfelügyelő, korábban ercsii ref. pap, folyamodása, hogy papi jellege megtartásával Tolnamegyében bekebelezett lelkész lehessen, örömmel fogadtatván, Szász Károly hasonló kérvényének eldöntésével nyert precedens szerint, a lelkészi jelleggel bekebelezés elrendeltetett.

A végső tárgy, az országos domestika kezelésének kérdése, viharrejtő fellegként függött a közgyűlés felett, nemcsak viták s esetleg határozat dörgedelmeivel terhes, de villámmal is fenyegető volt: Lónyay gr. tárczáját kötötte egy indítvány mellőzéséhez. A pesti egyházmegye javasolta, hogy az országos közpénztár adójának egy negyedrésze az egyházmegyék, egy negyedrésze az egyházkerületek rendelkezésére hagyassék, és csak 2 negyed része szállíttassék be a konvent által kezelendő országos segélypénztárba. E fölötté méltányosnak látszó indítvány többségre számíthatott, de Lónyay gr. nem akart elébe vágni a konvent határozásának a még nyitott kérdésben. Sejtethető sem volt a vita hova fejlődése. Lónyay élénk figyelemmel hallgatta Sipos Pál esperes előterjesztését. És ime, egyetlen pillanat döntött az ügyben, szívárványt vont a felleges égre: Lónyay Menyhért gr. fényes sikerrel alkalmazott humor által győzött.

Az esperes fontossággal olvasta: „e kérdésben a konvent teljesen meghasonlott.“ — „Hogyan?“ Meghasonlott. — A gróf homlokán démoni ötlet villant keresztül; páratlan gazdag humorral és élénk mimikával és taglejtéssel fölvette a konvent jegyzőkönyvét, s olvasta abból, hogy „kitörő lelkesedéssel,“ „közfelkiáltással,“ „egyhangulag“ elfogadtattak a domestikára vonatkozó indítványok. A frapans hatás zaja még le sem csendesült, mikor komolyan hozzá tette: „Hát ne vágjunk elé a konventnek, — várjuk be legalább, míg e kérdés fölött meghasonlanak.“ A határozat aztán az lón, hogy a domestika kezelésének kérdése ez idő szerint nem tárgyalatott.

Még számos kisebb fontosságú beléleli ügy intéztetett el.

KÜLFÖLD.

Németország. Sandikin. Ez a neve egy berlini zsidó jótékony egyletnek, mely a következő érdekes módon gyakorolja a jótékonyt: Van két pénzes szelenczéje, melyek közül csak az egyiket lehet kinyitani, míg a másik le van pecsételve és ezt csak ritka esetben szokta kinyitani a község feje. Minden gyerekágyas zsidónőhöz elküldik a két szelenczét, még pedig a kinyithatót pénzzel tele. Az illető asszonynak kötelessége a pénzt a kinyitható szelenczéből a lepecsételtbe áttölteni, de jogában áll abból el is venni annyit, a mennyire szüksége van. A gazdagok természetesen még tesznek a pénzhez hozzá, midőn azt áttöltik a másik szelenczébe, s így, ugyszólván, titkon adakoznak a jótékony célra, a szegények pedig a nélkül részesülnek a jótéteményben, hogy valaki tudna a dolgról. A két szelencze ugyanis pár napig ott marad az illetőknél és, mikor eljön értük a szolga, sohasem tudja: adakoztak-e, vagy pedig elvettek-e a pénzből?

Olaszország. A népoktatás. Az olasz királyi statisztikai hivatal közzétette az olasz iskolázatásra vonatkozó adatokat. E munka szerint 1871-ben Olaszországban 19.553,792 ember sem írni sem olvasni nem tudott; e szám nem sokkal kisebbedett 1881-ig, mert ez évben még 19 millió 140,367 ember sorakozott az írni és olvasni nem tudók sorába. A népoktatás tehát nem javult azon óriási kiadások arányában, melyeket a fiatal királyság az iskolázatásra fordított. 100 emberre esett 1871-ben 72·93, 1881-ben 67·25 százalék írni és olvasni nem tudó; ha le is vonjuk a 6 éven aluli gyermekek számát, még akkor is 68·77 százalék írni, olvasni nem tudó esik 1871-ben és 61·04 százalék 1881-ben 100 lélekre.

Afrika. „A szent szűz fája.” Ez a neve egy fűgefának Kairó mellett, melyről azt mondja a hagyomány, hogy az egyiptomi futáskor alatta pihent meg Mária. Ezt a fát, melyet az idő nagyon megviselt, a suezai csatorna megnyitásakor az egyiptomi alkirály Eugenia francia császárnénak ajándékozta. A császárné a jezsuitáknak adta át. Most e rend a fa mellett levő mattariehi vendéglőt 18 ezer frankon megvette, azzal a szándékkal, hogy a mellett kápolnát és egyházi intézetet állít fel.

Franciaország. A vallástalan nevelés. Franciaországban, de kiválóan déli és nyugoti Franciaországban, a családtyák tiltakozása mind nagyobb kiterjedést vesz a vallástalan iskolai tanítás ellen. A francia klérus tiltakozó nyilatkozatai, a szószékről felolvasva, Bert Pál és társainak iránya és könyvei ellen, a köznépből hatalmas visszhangra találtak. Maga a republikánus, az atheista „Si-écle” cz. lap azt teszi hozzá, hogy az ember az atyákat fogsággal és pénzbírsággal nem kényszerítheti s ne is kényszerítse, hogy gyermekeiket az ő nézeteik szerint rossz, erkölcstelen iskolába küldjék. Tehát a legnagyobb veszély van jelen a mennyiben a dolgok mostani állapotában a gyermekek többsége az országban egészen iskolai oktatás nélkül marad.

Azsia. A jeruzsálemi protestáns püspök. Mint különböző oldalról jelentik, a szent város megszűnt protestáns püspök székhelye lenni. A porosz korona az angol kormánynak a püspökséget illető 1845-ik évi szerződését felmondta. Elmultak már az idők, midőn egy német lelkész kész volt a püspöki kalapért a maga evangéliumi felavatását érvénytelennek nyilvánítani és az öt angol felszentelésen átesni. A keleti evangéliumi misszió ez által semmi kárt nem szenved. A német gyülekezetek és intézetek jövőre egy Jeruzsálemben állomásozó superintendentens felügyelése alatt fognak állani. Az angol lelkészek a máltai püspöknek rendeltetnek alá.

Az indiai missionáriusok gyűlése. Az indiai missionáriusok minden 10 évben összeülő nagy konferenciája mult évi december 28 tól f. évi jan. 2 dik napjáig tartott meg Kalkuttában. 450 egyén jegyeztetett be résztvevőnek. Legnagyobb rész hittérítők voltak, kik India minden részéből sereglettek össze; de egy jó részök világi egyén volt, így többek közt az elnök, Sir Ramsey Henrik, ki roppant hosszú utat tett, hogy a gyűlésen jelen lehessen.

— Minden egyebek felett az a főkérdés tárgyaltatott, mely a kereszténységnek India muhamedán és pogány népei közt való terjesztésére vonatkozott. Egészen behatóan foglalkozott a gyűlés azon kérdéssel is, hogy a csak benszülöttekből álló gyülekezetek száma, kik a saját fentartásukra maguk hozták össze a költségeket, miképp szaporíthatnók?

Az áll. ig. tanács üléséből.

Kolozsvár, 1883. június 10.

Jelen vannak: főt. Nagy Péter püspök, mint elnök; br. Bánffy Dániel, dr. Jenei Viktor ig. tanácsosok; Bodor Antal titkár, Deák József pénztárnok, Szabó Ádám számvevő.

A rigmá nyi l. egyháznak a papi kepe megváltása tárgyában fölterjesztett kérése a f. évi egyhker. közgyűlésnek ez ügyben tett intézkedése alapján nem teljesíthető.

A magy ar ó i egyh k. mint vásárló és Koncz András, mint eladó, között 69 hold erdőnek 2150 frt vételáron megvásárlása tárgyában kötött adás-vevési szerződés megerősítettik.

A sz é k i egyh m. 188²/₃ évi özv. árvaigymintézet alapjairól felterjesztett számadások azon megjegyzéssel küldettek vissza, hogy azok, a jelzett hiányok kipótlása után, ismételten terjesztessenek fel.

A sz. udvarhelyi collegium és Leonhardt János között a Visinger-féle segesdi birtokra vonatkozó vásárlási szerződés, a vételárnak a coll. előjáróság által felvett becsárnál csekélyebb volta miatt, nem erősítettik meg.

A mohai egyházközség kérelmére, a papi lak építési költségei fokozása végett szabályszerűen kiállított és felterjesztett kötelezvényre 5% kamat mellett 300 frt kölcsönösszeg a domestica cassából azon feltétel alatt, ha a hivek a jelzett összegnek rovatal útján való visszafizetésére magukat kötelezik, ki fog utaltatni.

A tūri egyházközség a központi pénztárból felvett 700 frt visszafizetését illetőleg figyelmeztetik, hogy 1883, 1884, 1885 években 100 frt helyett 50—40 frtos törlesztés engedélyeztetik.

A v. gálfalvi egyh k. részére az államsegélyből iskola-építésre megszavazott 100 frt összeg kiutaltatik, azon figyelmeztetéssel, hogy az egyh k. felterjesztéseit ezután esperesi úton eszközölje.

A s ű k ű i egyh k. templomának kijavítására a felterjesztett kötelezvény alapján a domestica alapból 200 frt kölcsönösszeg kiutaltatik.

A kolozsvári egyházközség kérelmet terjeszt fel, melyben árverésen — s csakis követeléseinek biztosítása céljából — vásárolt fekvőinek, házastelkeinek eladhatását kéri. Engedélyeztetik.

A szolokmai egyházközség malom-eladási szerződés nye megerősítettik.

Ugyanazon egyházközség a tanítói laknak e malom eladási ára egy részéből való fedezése tárgyában felterjesztett kérelmére vonatkozólag értesítettik, hogy ezen összeg csakis fekvő birtok vásárlására fordítható, azonban a kölcsön-

kép, a visszafizetés kötelezettsége mellett, jelzett összegből 37 frt 50 krnak nevezett célra fordítása engedélyeztetik.

A kövesdi egyházközség követelésével szemben több adós kérelmez tartozása befizetésének f. évi október hó végéig való elhalasztásáért. Az időhaladé, tovább meg nem hosszabíthatólag, megadatik.

A peteki egyházközség 25 teljesen elszegényedett tagjánál levő 413 frt 67 kr követeléseinek a számadásból való törölése engedélyeztetik.

Az étfalva-zoltáni iskolaszék felterjesztése, melyben a Hadnagy-alap jövedelmének tandíj és tanszer fedezésére való fordíthatásáért folyamodik, szabályszerű felszerelés végett leküldetik esperes aához.

Imreh Albert étfalva-zoltáni lelkész a Hadnagy alapot illető kérelmére vonatkozólag értesítetik, hogy a felekezeti iskola megszünteléseig az ig. tanács e tárgyban hozott határozatát fentartja.

Balázs István türei lelkész kérelmére 40 frt államsegély a jövő évi kiosztáskor számára utalványoztatni fog.

A sz. somlyói rector kérelmével elutasítatik, a díjlevélben megállapított kamarai javadalom az egyhk. tartozásai fedezésére utaltatván ki.

Szász József esperesnek a hermányi egyhk. ordó-eladásából befolyt 1800 frtszabályszerűen történt kikölcsönzéséről tett felterjesztése tudomásul vétetik.

Ágoston Mózes balázsfalvi lelkésznek a kövendi egyházközséggel szemben fennállt tartozása törlesztésére vonatkozó nyilatkozata tudomásul vétetik, illetőleg elfogadtatik.

Nagy Sándor galaczi énekvezér kérelme, mely szerint engedéssék meg számára a papi vizsga letétele, mint-hogy erre csak végzett theologusok jogosítottak: nem teljesíthető. A tanítói vizsga letétele pedig azon figyelmeztetéssel engedélyeztetik meg, hogy mindaddig, míg ezt le nem teszi, állomásán csak ideiglenesnek tekintetik.

Széky János tanítónak nem engedtetik meg, hogy Katona egyhkben, bár ideiglenesen is, a választás értelmében, állomását elfoglalja.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1883. június 16.

Az első félév vége felé közelít s feles számmal vannak, kik a már rég esedékessé vélt előfizetési összegeket máig se küldötték be. Hogy kötelezettségeinek a maga részéről is eleget tehesen, a tartozások haladéktalan törlesztését tisztelettel kéri a Kiadóhivatal.

— Az egyetemes konventet b. Vay Miklós ő nagy méltósága, mint annak elnöke, szeptember 12-re hívta össze, Kolozsvárra.

— Az abauj-vajkóczy szerencsétlen egyházközség fősegélése érdekében a következő felhívást vettük: Tiszteendő lelkész urak! Mélyen tisztelt egyházi előljáróság! Kegyes hivesek! A mindenható Isten, kinek kegyelméből „száll alá minden jó adomány és tökéletes ajándék”, hivesinek meg-

próbálására, kezökbe adja olykor-olykor „a keserűség keserűségnek kenyere”, szájokba a „nyomoruságnak vizét!” A keserűségnek kenyere s a nyomoruságnak vizét adta nekünk is, midőn a múlt év június 30 án egész községünket egy borzasztó tűzvész hamvasztotta el. A tűzvész kitörése után pár órával, a község összes lakossága a teljesen elhamvadt, pusztánmaradt házhelyek felett kesergett! E borzasztó tűz semmivé tette egyházközségünket is! Templomunk leégett, harangjaink megsemmisültek! Parochiánk melléképületeivel s kerítéseivel a lángok martaléka lett; iskolánk s tanítói lakunk pedig, mely csak néhány évvel ezelőtt az, itteni szokás szerint, fából ujjonnan építetett, ugyancsak melléképületeivel együtt földig megsemmisült. Ily fájdalmas, szerencsétlen helyzetben, mindőn a csaknem mindenöket elvesztett egyházi hivatottól sem várhatunk tetemesebb áldozatot, hol keressünk vigaszt, kihez forduljunk segítségért!? Avagy talán elvetve magunktól a reménységet, csüggedt szívvel várjuk egyházközségünk végpusztulását, enyészését!? Oh, mi bizunk Isten segítő kegyelmében! bizunk a kegyes hivesek áldozatkészségében, s hiszszük, hogy meghallják nyomoruságunk kiáltó szavát, s a prot. buzgóság, áldozatkészség, mely annyiszor letörölte már a szerencsétlenség fájó könyeit, megsegít, megvigasztal minket is. Mi élni s a protestantizmusnak, a magyar nemzetiségnek: szolgálni akarunk továbbra is! — Szeretnők, hogy egyházközségünk, mely Abaujmegye északi határán, mint ev. reformált község legutolsó s teljesen szláv elemek közé szorítva, ez időszert egyedül van hivatva e vidéken a magyar nyelv és nemzeti szellem fentartására és terjesztésére: e fontos feladatnak megfelelően ezután is. És mert magunktól tehetetlenek vagyunk, csak a hiányzó épületek helyreállítására is, a kegyes hivesekhez fordulunk azon alázatos kéréssel: hallgassák meg a mi kiáltásunknak szavát, s kegyes adományaitól tőlünk ne vonják meg. Azon reményben, hogy a prot. áldozatkészség nélkül is meg fogja hozni a vigaszt és segélyt: kibocsátjuk a kegyes hivesekhez ezuttal segélykérő iverket azon alázatos kéréssel: méltóztassanak kegyes adományait ez ivre feljegyezve, hozzám, Kovács Béla ev. ref. lelkész nevére czimezve, elküldeni, ki is a küldött kegyes adományokat hírlapilag nyugtázni fogja. Mely alázatos kérésünk után magunkat s szerencsétlen egyházközségünket a kegyes hives munkás szeretetébe ajánlva, mély tisztelettel vagyunk Abauj-Vajkóczy, u. p. Kassa-Rozgony, 1883. május 30. A kegyes hiveseknek alázatos szolgálói: Kovács Béla s. k., lelkész. Meskó Sándor s. k., főgondnok. Csorba András s. k., gondnok. Az Abauj-vajkóczy ev. ref. szerencsétlen egyházat, mely a tűzvész által minden épületeitől megfosztatott — hitsorsosaink szíves részvételére és pártfogására jó lélekkel ajánlom. Miskolcz, 1883. május 30-án. Kun Bertalan s. k. tiszáninneni ev. ref. püspök.

— Gyászír. A nagyvárad ref. egyháznak, a vele együtt az egyetemes magyar ref. egyháznak is halottja van. Nagy István várad olasz ref. lelkész, kedden délelőtt szélhűdés következtében elhunyt Villám gyorsaságával járta

be a hir a várost. Felekezeti különbség nélkül megdöbbenéssel fogadta azt mindenki, mert hiszen az életerős férfi csak a napokban is együtt örvendezett még a szülőkkel a leánykák majálisán, künn volt vasárnap B.-Ujfaluban a Besenyei-ünnepélyen, haza érkezett onnan teljes egészségben s kedden reggel, midőn napi munkáját akarta megkezdeni, szélhűdés következtében meghalt. Az érdemekben és közbecsülésben megöszült férfi nyugodt lelkiismerettel jelenhet meg az örök bíró ítélőszéke előtt, mert ha valaki, ő bizonyára fölemelt fővel mondhatta el magáról, hogy megfelelt ugy a haza, mint az egyház és emberiség iránti kötelezettségének. Már a szabadságharc alatt tevékenyen szolgált a haza érdekeit s azért a bekövetkezett önkényuralom alatt szabadságától megfosztatott s a nagyváradi várban több évi fogságot szenvedett. Mint ember pedig mintaképe volt a becsület- és jószívűségnek. Soha sem volt a rohamos haladás és a nyilvánosság embere, de csendben, igaz jó szívvél, az elesett szegények és árvákkal szemben gyakorolt annyi jótéteményt, mely ékebben hirdeti, áldja, magasztalja ma az ő nevét, mint a legékebben rajzolt építáphiim. Egyházának érdekét a szigorúsáig védte a legparányibb részletekben is. Hajlandóbb volt elutasítani százszoros nyereséget, sem hogy egy porszemnyit áldozzon fel abból, a mi egyházának tulajdonát képezte. A kálvinista papok a régi derék alakja ott fekszik ma a koporsóban. Legyen emléke áldott, legyen siri nyugalma csendes! Találja fel életének méltó jutalmát Istenénél, kit hűen szolgált minden időben! Nagy István temetése tegnapelőtt délután a közönség imponáns részvétele mellett ment végbe. Délután 2 órakor már tömve volt a körösparti ref. templom előtti térség mindennemű, rangú és vallású közönséggel. A ref. egyháztanács határozata értelmében előb a vidék lelkészi kara, a megyei városi testületi küldöttségi tagok foglalhattak helyet s csak azután bocsáttatott be a közönség. E miatt óriási tolongás támadt. — Megható volt látni, a mint az egyházmegyei papság, a prem. rend tagjai után az elhunyt lelkész özsharátja, püspöke: Révész Bálint püspök a templom-ajtóban megjelent. Kihullt a köny a körülállók szeméből, midőn könyezni látták a ref. egyházkerület főnökét, ki gyönyörűen hangzó vigasztalásaival oly sok bánatos szívek tudott nyújtani balsamot, enyhületet. A koszorúkkal gazdagon borított koporsó a templom előtt helyzetetett el. A lelkészi kar az Ur asztala mellett foglalt helyet s az akörül osz székeken a testületeknek volt fentartva a hely. A legszebb halotti ének után Szabó Károly ártándi ref. lelkész úr lépett a szószékre, csengő hanzon mondva igen szép alkalmu imát s utána gyászbeszédet, melylyel a református papi állás ismeretlen terheit, küzdelmeit, a lelkész hivatását igen nyugodt, érthető hangon valóságos papi méltósággal ismertette. Majd felolvasta az elhunyt emlékiratát, s beszédének befejezéseül az egyházi előljárók, az egyházi előljárók, az elhunyt férfi, rokonai és barátai különösen a pedig a superintendens urhoz intézett szavaival könyvet idézett férfiak és nők szemeibe. Ezután az imponáns menet megindult a temetőbe, hol Toth Sámuel debreczeni hittanár és Rimler Károly helybeli ág. hitv. lelkész tartott gyönyörű beszédet. Ezután az elhunytát adták a sírnak, hogy szelleme felköltözzék Istenhez, kinek a földön hű szolgája volt.

— Multkori tárcánkba a következő sajtóhírák csuszáltak be:
II. hasáb 17-ik s. felülről *betöltik* h. olv. *felölelik*.

	"	18-ik	"	<i>mindenre</i>	<i>minderre.</i>
	"	22-ik	"	<i>shessburgi</i>	<i>strassburgi.</i>
III.	"	9-ik	"	<i>beszédeinek s</i>	<i>barátainak. S.</i>
		2-ik	alulról	<i>herzlich:</i>	<i>herzlich.</i>
IV.		1-ső	felülről	<i>dunge</i>	<i>dringe.</i>
	"	11-ik	"	<i>német</i>	<i>után olv. vár.</i>

FÖTISZT. NAGY PÉTER PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ
KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Köröztetnek:

614—1883. A görgényi egyházmegyében a poka-kereszturi III. oszt. papi állomás. Javadalma 365 frt az egyház pénztarából; 107 frt 40 kr dézma kárpótlási kamat, 49 szekényi fa, 13 h. 445 □ öl szántó (részben egyháztagok által mivelve), 1 h. 379 □ öl kaszáló és 2 nyil szőlő haszonélvezete; keresztelésért 1 tyuk és 1 kenyér; esketésért és temetésért 1—1 dénár; jó lakház s gazdasági épületek. Az összes javadalom pénzértéke 578 frt 75 kr-ra van téve. Jegyzés: a kegyévre vonatkozólag — papi özvegy és árva nem lévén — az 1876. évi k. gyűlés 87. sz. határozatával kapcsolatban a IV. fejezet 19. sz. a intézkedése a mérvadó.

607—1883. A sepsi egyházmegyében a szacsvai papi állomás másodizben. Javadalma: 60 kal. ősz-, 60 kal. zab-kepe, 20 tere tűzifa és a község szabad erdejében erdőtetési jog, 20 frt oszpora, kepeváltás és kegyalapítványi kamat, 1 h. 307 □ öl első, 7 h. 1379 □ öl másod oszt. szántó és 813 □ öl kaszáló haszonélvezete; legújabb fizetés-javítás: 8 hl. rozs és 85 frt alapítványnak a kamatja. Az összes fizetés, a tisztességes lakház, gazdasági épületek és veteményes kerten kívül, 240 frt pénzértékre tzhető. Pályázati határnap: július 15-ke. Folyamodványok t. t. Csiszér Gábor esp. aához Egerpatakra (u. p. N.-Borosnyó) küldendők.

611—1883. A széki egyházmegyében a magyar-borzási kántor-tanítói állomás. Javadalma tisztességes lakás, nagy kerttel, melyben a szükséges veteményen kívül megtérom egy szekér törökbúza és 3 sz. takarmány; 60 nagy v. szemes törökbúza; minden gazdától 1/2 szekér fa, a marhával nnn bírótól 20 kr; 13 vékára való szántó, melyből 6 véka férő minden évben használható. Pályázati határnap: július 15-ike. Folyamodványok t. t. Csiszár László esp. aához Bálványosváraljára küldendők.

617—1883. A küüllős egyházmegyében a mikesfalvi papi állomás harmadizben. Javadalma: I. Mikesfalváról 92 kal. búza; 171 v. csős törökbúza; 12 kal. zab; 18 v. must; 11 frt 17 kr fapénz; 12 nap-szám. II. Somostelkéről: 22 v. szemes törökbúza. III. Abosfalváról: 20 v. szemes törökbúza. IV. Felső-Kápolnárról: 6—8 v. szemes törökbúza. Canonica portio: 2 h. 572 □-öl II. osztályu szántó, 5 h. 47 □-öl II. oszt. kaszáló; 102 □-öl szőlő haszonélvezete; 11 frt 50 kr; 6 forint eke, 6 frt kaszanapszám; az ifjaktól 20 kr; stóla, esketés 1 frt, temetés 50 kr, keresztelés 20 kr. A jelzett fizetés 343 frt 27 kr pénzértékre van becsülve. Ezen kívül kényelmes új papi ház cserép fedéllel, 3 szobával, téli és nyári konyhával, kamarával, bolthajtásos pinczével, szép veteményes, gyümölcsös és gazdasági épületek. A megválasztott állomása elfoglalása előtt köteles egy évi jövedelmének 1/6-át a gyámintézetek pénztárába és 2 frt bekeblezési díjat befizetni. Az összes fizetés pénzértéke 343 frt 27 kr-ra van téve. Pályázati határnap július 15-ike. Folyamodványok t. t. Benedek Ferencz esperes aához Harangláb-
ra (u. p. D.-Szt. Marton) küldendők.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLÁS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK:

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test és egy lélek vagytok. Eféz. IV. 4.

Tartalom: Az országos középiskolai tanár-egyesület kolozsivári közgyűlése. Széchi Károlytól. — Az országos közalap kérdéséhez. — A zsidóság viszonya a keresztyénységhez. Dr. Fischer Lajostól. — Irodalom. — Külömfélék. — Körösvények.

Tárcza: Luther Márton. (Scherer Vilmós tanulmánya.)

Az országos középiskolai tanár-egyesület kolozsivári közgyűlése.

Kolozsivár, 1883. junius 22.

Az országos középiskolai tanár-egyesület az idén Kolozsivárt fogja megtartani évi közgyűlését. Már tavaly az volt a szándéka: hanem ember tervez, isten végz. Tavaly járványok dúltak városunkban: és sem a rendező bizottság nem merete magára venni a felelős éget, hogy ide édesgesse a kedves vendégeket; sem a központi válaszmány nem bátorkodott elhatározni, hogy tagjaival az eshető veszedelmnek neki menjen. Így Budapesten maradt; de a mikor kimondotta ez iránt határozatát, kijelentette egyszersmind azt is, hogy a kolozsivári kirándulást csak elhalasztja, de nem hagyja abban!

Örültünk neki akkor s örültünk ma. A legmagyarabb sziveséggel, a legháziasabb vendég-látással mondjuk a közoktatás érdemes munkásainak — hozza isten őket!

Mi készségesen elismerjük az ország fővárosának elsőségét. Nagyon jól tudjuk, hogy Budapest tudományos és szépiészeti gyűjteményei, mintá-intézetei és gazdag felszerelése, erős sajtója és annak éber ellenőrzése sokkal több vonzó hatással bírnak az egyesület tagjaira, mint a vidéki városok, maga

Kolozsivár is, melyet szeretünk kis Athenenak nevezgetni — s azért teljesen értjük, hogy az egyesület közgyűléseit nagyobbára ott szokta megtartani. Mindannyiszor kedvező alkalom a vidéki tagok számára, hogy Budapestet időről-időre olcsón megtekinthessék, hogy gyorsan fejlődő virágzásán lelkesüljenek, rohamos magyarosodásán nemzeti örömet érezzenek, hogy pezsgő szellemi életerők a haladásra ösztönt kapjanak s tanulságot merítsenek.

De épp oly helyesnek tartjuk, hogy az egyesület olykor-olykor vidékre is kiránduljon, olykor-olykor közgyűlését egyik-másik nagyobb vidéki városban rendezze; mint eddigelé Pécsen, Pozsonyban, Debreczenben meg is történt. Mert a központi válaszmánynak, mely a magyar középiskolai oktatás zászlóvivője, mely rendszeren az előhaladottabb külföld vívmányait törekszik nálunk megteremteni és megvalósítani, műhatatlan szüksége van arra, hogy a létező viszonyokkal, a vidéki középiskolák erőivel és eszközeivel alaposan tisztába jöjjön; mert ha a központi válaszmány tagjai meggyőződtek róla, hogy némely középiskola mily csekély anyagi eszközzel rendelkezik, s tantestülete mily nemes önfeláldozással igyekszik megfelelni a kor követelményeinek, egyfelől nem fognak felállítani oly magas mértéket, mi csak állami gondozás útján valósítható meg, másfelől nem fognak fenbéljázó hangon kéréllhetetlen kritikát gyakorolni, sőt inkább összeinte elismeréssel lesznek vidéki tagtársaik buzgalma iránt. A vidéknek a központba, s a központnak a vidékre való kölcsönös látogatása adja meg a kölcsönös megértést, — bizalmat, — megbecsülést, s teszi egyszersmind kikerülhetővé az afféle nyugtalanságot, a minőt a tavalyi közgyűlésen az aradi tanárok föllépése okozott.

S azt hisszük, hogy még egyéb fontos eredménye is lehet a vidéki közgyűlésezésnek. Nevezetesen az egyesület sokkal közelebb érintkezésbe jöhet a társadalommal, mint a fővárosban; s viszont a társadalom sokkal inkább tájékozódhatik a középiskolák állapotáról, mint a mennyire a magyar képviselőház a közoktatási törvény tárgyalásakor tájékozva volt. Mert nagy igazságot mondott Trefort Ágoston a vita folyamában, midőn kifejtette, hogy a középiskolák minősége nagyban függ a társadalom minőségétől is, hogy csak ennek emelkedésével emelkedhetik a középiskola. A társadalomnak a középiskolát gondjai egyik legfőbb tárgyának kell tekintenie; de lehetséges-e ez, mikor a társadalom alig törődik vele. A paedagogusok elveik után indulva nem veszik tekintetbe az élet követeléseit, s nem egy helyütt bizony veszedelmes egyoldalúságba esnek, a gyakorlati szükségleteiről teljesen megfeledkezve; a társadalom pedig nem ismerve az iskola törekvéseit, félreérti és elítéli azokat. Az iskola és élet között így meghasonlás támad, melynek a nemzet vallja kárát. A kölcsönös megismerés itt is megadja a kölcsönös felvilágosítást, s helyreállítja a kívánatos összhangot elmélet és gyakorlat között.

Sok okunk van tehát melegen üdvözölni a közénk érkező tanfőriakat. Kivánjuk, hogy mind a Királyhá-

TÁRCSA

Luther Márton.

Scherer Vilmos tanulmánya.

(II. Folytatás.)

Mindenek előtt egyszerű tanításra vitte vissza. Megvetette, hogy az érzelmeire s képzeletre hasson. Isten ígéire vezette vissza a hitszónoklatot. A szószerkezből biblia magyarázatot nyújtott hallgatóinak. Nem akart egyebet, mint-hogy mindegyik hallgatója számára teljesen felfoghatóvá tegye az írás értelmét, s hogy ennek az életben alkalmazására megtanítson; s ennek végrehajtására ő elég erővel, elég tiszta fővel, s főleg hasonlíthatatlan népszerűséggel rendelkezett.

Szónoki sikereiben kevés része van a retorikának, de annál közvetlenebbül hozzá tudott szólni hallgatói szívéhez. Azt, természetesen nem akadályozhatta meg, hogy a későbbi idők hitszónoklata ismét mélyen vissza ne süllyedjen az allegorizálásba s dogmatizálásba, tudóskodásba és polemiába.

Az egyházi ének a német irodalom minden korát s alakját átélte. Walther von der Vogelweide és sok Minnesänger és Meistersänger egyházi énekeket is írt. Csak hogy nem mindegyik vallásos költeményből válhatott egyházi ének, vagy bárcsak egyházi szellemű nép-ének. A mysticismus ezen téren is hajtott virágokat, de csak a XIV. század végén s a XV. elején támadtak oly egyházi költők, mint a Salzburger Barát s Heinrich von Lufenberg, kik rendszeresen működtek abban, hogy a meglévő egyházi költészet kincseit újak-

gón innenről, mind a Királyhágon túlról minél számottevőbb legyenek vendégeink. Kolozsvár városa, s a rendező bizottság mindent el fog követni, hogy az a három nap (július 5—7), melyet körünkben töltenek, minél kedvesebb emlékekben legyen nekik gazdag!

Hozza isten őket!

Az országos közalap kérdéséhez. *)

Szűgyenelnünk lehet ezen kapzsiságot, mely az országos közalapot, még mielőtt működését megkezdhetné volna, már az egyházmegyék és egyházkerületek fejőstehenévé akarja tenni; szűgyenelnünk kell, hogy a midőn még úgy szólván semmisen folyt be a közalapba, s már a provinciális érdekek bele akarnak markolni, már osztalékot követelnek maguknak, azon sophisma alapján, hogy majd így a hivek aránylag magasabb osztályba sorakozni későbbek lesznek, s annál fogva az alkotandó közalap erősebb leend.

*) Gyöngyösi Sámuelnek a „Sárospataki Lapok“ közelebbi számaiban közre bocsátott cikksorozatából vesszük át e részletet, mely éles bírálata annak az álláspontnak, melyet t. laptársunk e nagy fontosságú kérdésben eddig elfoglalt. T. laptársunk minden megegyezés nélkül közölte s részünkről azt örvendetes jelnek tekintjük.
Szerk.

kal gyarapítsák s ez által a világi népdal tultengését némileg korlátozzák. Heinrich von Laufenberg lehető szorosán e népdal hangjához tartotta magát; megtartotta a dallamokat át-átvett egyes mondatokat, melyeknek értelmét s zent dologra vonatkozóvá idomíthatta, de ez által épen ellenkezőt is ért el azzal, a mit akart: dallamos, rhytmikus énekei inkább világiasan, mint szent énekek módjára hangzottak; a megénekelt magasztos tárgyat frivol módon elcifrásították s földre vonták az istenit.

Luther ennek ellenében a keresztyén egyházi költészet legjobb hagyományait újította fel. A legrégebb egyházi énekek a zsoldárokból támadtak. Ő tehát megint a zsoldárokhoz, a bibliához vezette vissza az egyházi költészetet, a nélkül azonban, hogy megvetné a régi egyház latin hymnusaikat és sequentiáikat, melyek a maguk részéről szintén a zsoldárokon alapultak és zsoldároknak voltak tovább-képzései. Átdolgozott régebb német énekeket is, mint azt a husvéti éneket: Christ ist erstanden! Saját szerzeményü verseibe pedig bevitte pápasággyűlöletét, mert így imádkoztatta hiveit: „Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort und steur' des Papsts und Türken Mord.“ Egy másik énekében, melyet legelőbb írt a hitközség számára, a népies tánczének (Reigenlied) dalmát kíséri meg s az ember megváltását, egy ballada drámai előadásában énekl meg, a nélkül azonban, hogy bárhol a legcsekélyebb kisebbséget is szenvedne a tárgy méltósága.

Luther legtöbb éneke 1523.- és 1524.-ből kelt. Hangjok oly férfias, minő addig a német lyrában fel nem hangzott. S az ének ugyanoly megtagadása mutatkozik bennünk, mi az egész kort jellemzi. Mint a drámaíró eltűnik

Szerencse, hogy ezen javaslat ellenében a kisebbség oly meggyőző indokkal, oly hatalmas érveléssel támogatót ellenjavaslatot adott be, az erők egyesítése s ez által egy hatalmas, a közalap megvalósítására szolgáló központi alap teremtése érdekében, hogy a convent öölcsessége czélszerűnek látta ezen kérdés levételét a napirendről: így megelőzni az elkerülhetetlen elkeseredést s a jövőre bizni e kérdés megoldását! E két javaslat tételénél két volt magyar pénzügyminiszter állott szemben egymással. A többségénél Kerkápoly Károly, a kisebbségénél Lónyay Menyhért gróf. Mi a gróft előtől fogva úgy ismerjük, mint körültekintő, nagy pénzügyi kapacitást, mint e téren gyakorlati embert, világosan és mélyen látó főt és azon indokoknál fogva, melyek a kisebbségi javaslatban oly meggyőzők, oly, a zsinat működésének intenciójából merítették, mi határozottan a Lónyay gróf álláspontját fogadjuk el.

Egy erős központi alap teremtése! Ez vezethet célhoz egyedül; senkisé nem döntheti meg, bármely ékes hangzású phrazisokkal a letűnt századok által reánk hagyott ama gyakorlati igazságot, hogy a szétforgácsolt erőkkel sohasem lehet oly nagyszerű eredményekhez jutni, mint egyesített erőkkel! Nekem jobban tetszik uralkodónknak ama jelszava: „Viribus unitis“ mint ez „Divide et vinces!“ Hát ama krisztusi elvek: „Ne nézze kiki csak a maga hasznát, hanem a mások hasznokat is nézze!“ Vaj-

alakjai megett, ép úgy háttérbe szorítja ő is egyéni érzelmeit. Mint, a drámaíró egy egészen idegen ember lelkéből beszél, ép úgy foglalja Luther is a hívők érzelmeit hathatós szavakba. A miben az istentiszteletre összesereglett keresztények mind egyek, ő annak adat velük kifejezést; a lélek aggodásának a gonosz ellenség miatt, melytől az üldöztetik, melyek békóiban senyved, bűnösen s megváltás után epedve; a legfőlebbvalóba, a Mindenhatóba helyezett bizalomnak; a biztos győzelem hitének isteni segedelem, s a megváltás jótéteménye folytán, mit e hit nyújt. Ez csak egyik típusa a Luther énekeinek, de a legfontosabbik; - a többiek elbeszélő-, mások tantó vagy vallomástételszerűek. A keresztény lovag alakja, mint azt Szent Pál legelőször megalkotta, s mely az egész középkoron át különböző kiadásokban jelentkezik, ez tulajdonképi ideálja a reformatio korának. Felsőgesebben sehol sem nyilvánul, mint az „Ein feste Burg ist unser Gott“ énekben, melynek nemcsak szövege, de dallama is Luthertől származik és a 46-ik zsoltár alapján készült 1527-ben, körülbelül október tájt, a dögvész közeledtekor. Nehéz szorongattatás pillanatának van benne kifejezés adva, egyszersmint hű kinyomata az a Luther erős lelkének magának. Ez ének mintegy az ő magányos küzdeléseiről beszél a kolostor cellájában, az ő aggodását fejezi ki a halál, a vétek, az ördög és az utolsó ítélet miatt, az ő győzelmét ezek felett, az ő személyes megváltását e sötét képzetek békóiból, melyekkel a középkori egyház nyugozta volt le az embert, hogy aztán ama malasztos kegyelmi eszközökkel kínálja vissza szabadságát, melyek a jövőre reformatorra nézve oly kevés hatást tudtak gyakorolni. De a belső életből itt

jon ez elvek birnak-e még erővel és hatással evangyéliumi reformált egyházunkban!?

Egyesek az egészért, az egész az egyesekért! Nem provinczialis érdekek szolgálata az, melyre nagy céljainál fogva az országos közalap hivatva van! A zsinat törvényeinek mind szavai, mind szelleme oda mutatnak, hogy annak a közalapnak egy szétoszthatatlan életerős forrásnak kell lenni! Ha nem az lesz, akkor le kell törni azt a céget, melyet a törvény homlokán visel: „Magyar országos reformált egyházi közalap!“ mert akkor a conventi bizottság többségének javaslata szerint az lesz felerészben országos, negyedrészen egyházkerületi, negyedrészen egyházmegyei szétforgácsolt alap.

De hát mire való az a kicsinyeskedő féltékenység? Hát hol vannak azok a nyomorral küzdő, vagy alakítandó egyházak, a melyeket gyámolítani kell, hol vannak azok a folytonos nélkülözéssel küzdő lelkészek, tanítók, a kiknek sorsukon javítani kell; nem az egyházmegyékben, nem az egyházkerületekben? Kik fognak ott ülni a convent zöld asztalánál, midőn a segélyek kiosztása kerül napirendre; nem az egyházmegyék, az egyházkerületek törvényes képviselői-e, kiknek módjukba fog állani érvényt szerezni egyházmegyéik vagy kerületeik égető szükségéi elintézésének?! Lehet, hogy egyik évben egyik, másik évben másik egyházmegye, vagy kerület fogja nagyobb

is csak annyit tudunk meg, a mennyit mindenki utána érezhet, s a mi erkölcsi tartalmánál fogva minden időben ismétlődik, valahányszor egy bátor félfu jó és magasztos eszmének biztos tudatával fegyverkezik fel a támadások ellenében.

Luther művészete legkiválóbban az ének terén jelentkezik. De azért nem kevésbé művész ő röpírataiban is. S ha ott minden egyéni érzelm nyilvánításától okakodott, annál szabadabb folyást enged ezeknek most itt. Bibliafordítása, hitszónoklati és az egyházi éneket illető reformja egyszersmind a protestantismus érdekében volt agitatio; bár ez agitationak nem volt izgatás-formája. Ezenkívül Luther kezdettől fogva mindazon közvetlen agitatoricus eszközöket igénybe vette, melyek a német műveltségnek akkori állapota folytán csak rendelkezésére állottak.

Azokra, kik olvasni nem tudtak, tehetségében állt bemetszetek által hatni, s „Passional Christi und Antichristi“ Cranas Lukács által készítettett művében nyomról-nyomra állítja egymással szembe Krisztus szenvedésének s a pápa dolyfős pompázásának képeit. (1521.). Tehetségében állt egyes újabb keltű események hírét nyomtatott dal és próza irat formájába öntve terjesztetni a köztudatban; annak a két evangyélikus vértanunak esetét, kiket Brüsszelben megégettek, kitünően verselte fel (1523), szintigy adott ki több elbeszélést, melyek mind a fontosabb napi eseményeket tárgyalták, hol kritikával, hol kritikátlanul, de soha se bi zonyos irányzatosság hián. Tehetségébe állt, más apróbb irományait is nyomtatás útján terjesztetni; a sajtó legkorábbi termékei közt voltak a pápai búcsulevelek: szintigy kinyomatta Luther is a búcsu ellen felállított tételeit. Tehetségében állt a gyújtó szikraként ható élő szót nyomtatott

mérvben igénybe venni a közalapot, a szerint, amint itt vagy ott égetőbb a szükség; de bizonyára tekintet leendő, tekintetnek kell lenni arra, hogy panaszra egyiknek se legyen oka!

Mit érnének az egyházmegyék és kerületek a szét forgácsolt osztalékkal; alkothatnának-e abból valami nagyobb, maradandóbbat, mint ha az erő egyesítették?

A számok, mint mindenütt, úgy itt is legékesebben szólnak. Az általam felvett számítási alappól indulva ki: ha a közalap jövedelme szétosztatnék, úgy, a mint a többség javaslatában áll, következő eredmény mutatkoznék:

Az évi bevételbe előirányzott 180,000 frtnak 4% kamatja tenne az első évben 7200 frtot; ennek $\frac{1}{4}$ része 1800 frt, a tőkéhez csatoltatván, maradna 5400 frt. Ugy de a nyugdíjalapnak mindenesetre külön és együtt kellett kezelni, erre okvetetlen levonandó a kamat egy ötödrésze 1080 frt. Ennek az 5400 frtból történendő levonásával maradna 4320 frt. Ennek 50%-ka, tehát fele maradna a convent rendelkezésére, tehát 2160 forint. Az egyházkerületek és megyék közt szétosztandó lenne a másik 2160 frt. Figyelmen kívül hagyva az egyházkerületek és megyéknek az osztalékból leendő részesülősök arányát, egyenlően osztva szét ezen összeget; az öt egyházkerületnek az ő 25%-juk szerint jutna 1080 frt, azaz egynek-egynek 216 frt. A másik 25% az öt egyházkerület-

szóval helyettesíteni, s úgy támadásait, mint védekezéseit ezer meg ezer embernek juttatni kezébe; már 1462-ben a mainzi püspöki vita alkalmával váltattak nyomtatott német manifestumok a küzdő felek között: Luther is szélesebb alkalmazásban felhasználta a polemicus röpiratot, a mivel rendkívüli sikert ért is el. [E vita iratok az irodalomtörténet szempontjából közvetlenül a Walther von der Vogelweinde izgató sorai mellé sorakoznak. Ugyan azon tárgyat támadják meg, rhetoricus eszközeik s hatásuk rokonok; csak épen mint irodalomfajok különböznek egymástól. Luther millió meg millió emberhez szóló röpirataival s hangját egész Németországon végig harsontatá. Ez iratok legelőbbje az eszme kifejtést illetőleg bizonyos alaktalanságot mutat. Majd mindegyik felszámolással kezdődik; a több rendbeli állítások mind külön számot kapva sorakoznak egymás mellé s úgy bizonyíttatnak be. A hang a közönség szerint változik ez iratokban, melyhez intézve voltak; de Luthernek mindig gondja van rá, hogy mindenki megérthesse s így követhesse tanait. A hideg okoskodás korántsem annyira eleme, mint a szenvedélyes támadás. Az ily röpivekben keresetlenül népszerű ékesszólással alkalmazza minden ama mesterfogásokat, miket hitszónoklataiban megvetett. S ilyenkor emlékeztet Bertholdra és Geiler von Kaisersbergre. Az egyházjog három tételét pl. mint három köfalat tünteti fel, melylyel a romanisták vették körül magukat, s ama trombiták egyikét kéri istentől, melyek hangjaitól Jeriko falai összeomlottak, hogy ezeket a szalma és papiros feleket halomra fújja. Az, mit már Walther von der Vogelweidenél se lehet másképp, mint népiesnek nevezni, Lutherben is nagy mérvben van meg: természetes képes beszéd; nyers szólkimondás; közmondásszerű kifejezések; harag s megvetés miatti felindulásból túlzás; képzelete mindent megjelenít s drámai hatást idéz elő.

(Vége köv.)

ben levő 56 egyházmegyének összesen 1080 forint, tehát egyenként 19 forrnt 28 kr. Hát ha még az én számítási alapomat az eredmény úgy összetöri, hogy felényi sem fog befolyjni a közalapra, mint a mennyt én fölvettem, akkor az egyházmegyéknek alig fog jutni egyenként 10—10 frt.

Igaz, hogy ez az összeg évenként több mint még ugyanannyival fog szaporodni; de mindenesetre sok idő telik el addig, míg az egyházmegyék csak 2—300 frtot is fognak évenként kapni az osztalékból! Hát érdemes-e ezért bolygatni a közalapot, érdemes-e ezért megakadályozni annak izmosodását, nagyobb mérvű tevékenységét? Bizonyára nem!

Ezért neveztem én ezt a többségi javaslatát a conventi bizottságnak kicsinyeskedő féltékenységnak!

A zsidóság viszonya a keresztényiséhez.

(Renan Ernő legújabb felolvasása; fordította dr. Fischer Lajos.*)

Létezik Párisban egy társaság, mely a zsidó tudomány ápolását tűzvén ki feladatául, neve „a Zsidó tanulmányok társasága.“ Elnöke báró Rothschild Alfons, a durgazdag bankár. A társaság nemrég felkérte volt Renan Ernőt, „Jézus élete“ s más keresztény vallás-történelmi művek híres szerzőjét, hogy egyik gyűlésén tartson felolvasást, ki, e kérésnek engedve, tartotta az alább következő felolvasást. Mielőtt azt közölnök, ismertetjük azt az üdvözlő beszédet, melyet báró Rothschild a gyűlés kezdetén a felolvasóhoz intézett:

„Hölgyeim, uraim! A gyűlés, melyre meg vannak hiva, nem a közönségesek sorába tartozik, mert az valóságos ünnepély, a mely nyomokat fog hagyni társaságunk évkönyveiben. Renan ur, kinek neve európai hirrel bír, szives volt közibünk jönni, hogy azon felolvasásai egyikét tartsa meg, melyek valóságos irodalmi eseményt képeznek. Őszinte és melegen érzett hálaikat fejezzük ki azon kitüntetésért, melyben minket részesíteni szives. Kétszeresen méltányoljuk azt; egyszer, mert jelenléte ezen gyülekezethez valóban kivételes fényt kölcsönöz, másfelől mert fényes bizonyítékát nyújtja annak, hogy a tudomány férfiai érdeklődnek tanulmányaink iránt. Mély hálaival vagyok szerencsés ezekre kezezet nyujtani és köszönetemet kifejezni.“

Ennek utána Renan a következő felolvasást tartotta:

„Igen le vagyok kötelezve báró úr, azokért a szavakért, melyekkel szives volt engem a társaságba bevezetni. Azok közé tartozom, valóban, a kik eleitől fogva helyeselték a zsidó tanulmányok ezen társaságának alapítását, melynek szerintem nagy jövője van. Helyeseltem különösen alapszabályainknak azon szakaszát, mely nem izraelitáknak is megengedi, hogy társaságukban részt vegyenek.

*) Alkalomszerűnek tartjuk e nagyérdéki felolvasás közre bocsátását épen most, midőn a tiszta-eszlái eset izgalmas végtárgyalása folyamatban van E felolvasás a zsidókérdés felől még ma is uralkodó sok tévhitet eloszlat s jótékony hatással lehet a felizgott kedélyekre.

Szerk.

Teljesen igazuk volt önöknek, uraim, hogy ezen intézkedést szabályzatukba beigtatták. Kétséget nem szenved, hogy a zsidó tanulmányok teljes joggal az önöké, de engedjék meg, hogy dicsőségükre mondjam, hogy az az emberiség is. Azok a kutatások, melyek az izraeliták multjára vonatkoznak, az egész világot érdeklik. Minden hit az önök könyveiben találja képződésének titkát. A ki azoknak vallási eredetét vizsgálni akarja, szükségképen a héberre szorul (arrive nécessairement à l'hebre). Önök tanulmányai, bármennyire legyenek is sajátjuk, mégis köztulajdona mindazoknak, a kik hisznek és vizsgálódnak.

Milyen csodálatos sors jutott tényleg az önök szent könyvének, annak a bibliának, a mely a polgáriusult emberiség értelmi és erkölcsi táplálékává lett. Ha vannak részei a világnak, a melyek nem gondolnak Judára, azok bizonyosan azok a szigetek, melyek nyugaton és északon fekszenek. Nos! mivel foglalkoznak azon távoli országokban, melyeket a keletiekétől oly annyira különböző fajok laktak? Hogy ott mivel foglalkoznak? A bibliával, uraim, a bibliával mindenek előtt.

Skóciától északra, a tengerparttól közel 30 mérföldre, a vad tenger közepette, van egy elszigetelt kőszikla, mely az esztendő felében majd csaknem sötétségbe van elmerülve. Azt a szigetet Szent-Kildának hívják. Nem rég nevezetes tudósítást olvastam róla, a mely érdekes adatokat szolgáltatathatna a kelta faj eredeti állapotáról. Hónapokon át szünetel minden érintkezés a többi világgal. Nagy lehet az unalom Szent-Kildán, és a társaság is kevésbé változatos lehet. És mit csinálnak ezen az elhagyott kicsiny földrészecskén? A bibliát olvassák reggeltől estig és igyekeznek azt megérteni.

Beutaztam némileg Skandinávia északi részét, és a lappok területét is megszemléltem. A lappok félcivilisáltak. Most már tudnak olvasni. És mit olvasnak? A bibliát, mindig a bibliát. A magok módjára értelmezik ugyan, de a legeredetibb módra veszik, a mély értelem és szenvedély egy bizonyos nemével.

Azzal az összehasonlíthatlan kiváltsággal bírnak tehát önök, hogy könyvük az egész világ könyve lett; következőleg csak önmaguknak tulajdonítsák, ha az egész világ részt kér magának az önök tanulmányaiból. Ebben a kiváltságban osztoznak önök egy más fajjal, mely irodalmának lényegét rányomta minden századra és minden országra és ez a görög. Bizonyára sajnálnók, ha a modern görögök azt mondanák: „csak nekünk van jogunk a göröggel foglalkozni.“ „Engedelmet — felelnők — az egész világ bámulja az önök régi irodalmát, az egész világnak joga van azt tanulmányozni.“ A biblia hasonlóképen az emberiség közvagyonává lévén, az egész emberi nem sajátja; mindnyájan önökkel közreműködhetnek. Fogadják tehát köszönetünket uraim, mert olyan szívesek voltak nekünk, jó indulatú samaritánoknak, megengedni, hogy önökkel együtt dolgozhassunk azon a munkán, mely minket egyaránt érdekel.

Igaz, hogy a héber tanulmányok közös alap-épitményei világunk vallási tanulmányainak, hogy mindazok, a kik szá-

mot adni igyekeznek maguknak hitükről, nem tehetik, hogy ne foglalkozzanak az önök vallási multjával. Ha a kereszténység mélyére akarunk hatni, a zsidóságot kell tanulmányozni. A gyermekkor azon hagyományainak egyikével, a melyek a legbecesebbek és legtovább tartanak, a kereszténységhez fűzve, azt véltem, hogy jobban nem tanusíthatom tiszteletemet a keresztény hit (doctrina) iránt, semmint ha azt legközelebről vizsgálom. Azt hiszem, hogy komoly és lelkiismeretes vizsgálódás a tisztelet legnagyobb jele, melylyel a vallási hitnek adózhatunk.

Mire vezetett engem a kereszténység ezen analysise? A zsidóság tanulmányozására, mert ismétlem, hogy az a keresztény, a ki számot akar magának adni hitéről, a zsidóságra van utalva. És bizonyos, hogy ez a tanulmány szellemében a legmélyebb forradalmat idézte elő. Attól fogva, hogy az önök multjával kezdtem megismerkedni, mondhatom, eszméim az emberiség vallási történelméhez szegződtek. A kereszténység tanulmánya azt az elhatározást keltette fel bennem, hogy a kereszténység eredetének történelmét irjam meg. De mi a keresztényen eredet történelme, uraim? Az lényegileg az önök történelme. Elismerem, hogy teljesen logikailag úgy cselekedtem volna, ha a kereszténység eredetének történelmét a zsidó nép történelmével kezdtem volna meg. Ha mindazonáltal a tárgy közepéhez fogtam, ez azért történt, mert az ember nem tudja élete tartamát, és ennél fogva eleinte siet. De most, hogy úgy, a hogy tudtam, elbeszéltem a kereszténység első százötven évét, óhajtanám, hogy a mi még marad életemből és erőmből, azt a megelőző történelemnek szentelhetném, a mely elismerem, a kereszténység valódi magyarázatát foglalja magában.

A kereszténység eredete, kétségtelen, Krisztus előtt legalább 750 évré vezethető vissza, arra az időszakra, melyben a nagy próféták tűntek fel, egy teljesen új vallás eszméjének teremtfői.

Ez az önök dicsősége, uraim, Izrael dicsősége; ez az a nagy titok, melynek önök a letéteményesei; hogy az önök fájának keblében, 7—800 évvel Krisztus előtt, — az időt egész pontossággal megállapítani nem lehet — mondom Izrael keblében történt meg és fejeződött be véglegesen az átmenet a kezdetleges vallásból, telve egészségtelen babonával, a tiszta vallásra és lehet mondani, az emberiség vallására.

A kezdetleges vallásnak, a mennyiben azt ismerhetjük, osztoznia kellett azon esetlenségben (grossiérété), mely az emberiség eredetének sajátja volt. Egy merőben önző vallás volt az. Az istent vagy isteneket többé-kevésbé az emberekkel hasonneműeknek képzelették, ennél fogva, mintha emberek lettek volna, érdekét akarták felkelteni adományokkal és ajándékokkal; kegyületet hajhászták valami kellemetesnek felajánlása, főként áldozatok által, melyekről azt tették fel, hogy kedves fogadtatásban fognak részesülni.

Az voltaképen érdek-hajhászó vallásgyakorlat vala. Az ember rémülés és ismeretlen okok közepette élvén, úgy vél boldogulni, ha azon ismeretlen okok kegyét az által nyeri meg, hogy becsvágya és szenvedélye szolgálatához fűzi.

Olvassák azt a megbecsülhetetlen, közel 900 évvel Krisztus előtti időből származó, Louvre-i muzeumunkban őrzött, Mésai felirást, mely olyan találékon jellemzi Mesát, az Ammoniták királyát. Kedveskedni akarván Khemos bálványának, áldozatot ajánl fel neki és ez, az ájtatosság árát megfizetendő, győzelemre segíti és minden alkalommal oltalmába részesíti. És miért? Tán azért mert Mesa az erkölcsiség magasabb fokán áll? Nem igen valószínű. Kevés tudósítással rendelkezünk azon ősrégi korszakból, de nem hiszem, hogy tévedünk, ha azt mondjuk, hogy Khemos egészen más okokból viseltetett jó indulattal Mesa iránt, azért, t. i. mert ez bőkezű volt. Ugy látszik Khemos fogékony volt ezen tekintet iránt.

Ha az Ammoniták vallását összehasonlítjuk Izrael vallásával, a különbség szembeszökő. Olvassuk például a 15-ik zsoltárt, mely, mint a zsoltárok nagy része, kelet nélküli. Abban egy igen régi érzelem és gondolkozásmód kifejezését találjuk. És mi, olvasunk abban?

A zsoltár író azt kérdi magától: mit kell tenni, hogy valaki Jehova pártfogoltja, egy „ger“-je, szomszédja legyen? A szomszéd viszonya istenhez, a kit szolgál, elég világossá vált a phöniciai felírások által, összehasonlítva bizonyos arab kifejezésekkel. A „ger“, isten szomszédja, az volt, a ki isten temploma mellett élén, parasitája, asztaltársa volt, részesülvén azon gazdag lakomában, mely az istennek hozott áldozatokból telt ki. Az isten szomszédja e szerint az isten pártfogása alatt állott, mely mint két szárny terjeszkedett ki a templom körül. Vajjon ezen pártfogást, ezen előnyöket, ezt a kegyet a „ger“, például a phöniciaknál, azzal nyerhette-e el, ha tisztességes ember volt, a ki erkölcsi lényét tökéletesíté? Korantsem; mert azok a tudósítások, melyek a „gerim“-ről reánk származtak, az ellenkező feltevésre vezetnek. Olvassuk most a 15-ik zsoltárt, azonnal látni fogjuk, milyen tulajdonokkal kell birni a pártfogottnak, Jehova szomszédjának, annak, a kit Izrael istene szárnyaival fed.

„Jehova, ki érdemes „ger“-je lenni a te hajlékodnak?

„Ki érdemes a te hegyeden lakni?

Hallják a feleletet:

„A ki szeplőtlen életet folytat,

„A ki az igazságot gyakorolja,

„A ki szívében igazat mond,

„A ki nem rágalmaz nyelvvel,

„A ki nem tesz rosszat felebarátjának,

„A ki nem bántalmazza embertársát,

„A ki nem fogad el ajándékot a gyengék kárára.“

Ezek, uraim, a „ger“, a szomszéd, Jehova pártfogottnak tulajdonai. Úgy lesz az ember Jehova pártfogoltja, ha becsületes.

Nem mondom, hogy a 15-ik zsoltár azt először fejezte volna ki, de igenis Izrael volt az, a ki azt először mondotta. Ha a zsoltár nincs keltezve, ime egy szöveg, mely hiteles, Izsaiás első fejezete:

Halljátok Jehova szavát, Sedom bírái, figyeljétek Is-

tenünk tanítására, Amora népei. Mi közöm nekem áldozatok sokaságával, mondá Jehova; terhemre van a kosok párja és a borjuk zsirja; nem kell nekem a birkának, a báránynak, a kecskének vére. Hagyjatok fel ezekkel a haszontalan adományokkal, szaguk rosszul esik nekem hold- és egyéb ünnepélyeiteket szivemből gyűlölöm, terhemre vannak, nem tudom azokat eltűnni. Imádkozzatok, a menyit akartok, nincs, a ki meghallgasson benneteket, mert kezetek tele van vérrel. Mosdakozzatok elébb, tisztítsátok magatokat meg, ne lássam szememmel bűnös cselekedeteiteket; ne tegyetek többé rosszat; tanuljatok meg jót tenni; keressétek az igazságot; védelmezzétek az elnyomottat; szolgáltassatok igazságot az árváknak, oltalmaztatók az özvegyet.“

Lám, uraim, ez egy egészen új isten, olyan isten, a ki alaposan különbözik Meta istenétől, Khemostól és az őskor minden istenétől. Az erkölcs bevonult a vallásba, a vallás erkölcsessé vált. Az anyagi áldozat immár nem lényeges. A sziv jósága, a lélek becsületessége: az igazi istentisztelet.

Ime, az idézett szavak keltezve vannak, hitelesek és közel 735 évvel Krisztus előtt mondatlak. E tiszta vallás megjelenését jellemzik az emberiségben. Logikailag szólván, az ilyen mozgalomnak az áldozatok megszüntetésével kellett volna végződnie; de ritkán lehet az abszolút ideált elérni; nehéz oly szokásokat eltörölni, melyek a népnek kedvesek és nemzetivé váltak. Az eszme legalább megmaradott. A próféták szelleme, Izrael szelleme a fogság után. Föltaláljuk azt ragyogóbban, mint valaha, Jerusalemben elpusztítása után az első században, azokban a bámulatos irókban, a kiknek eszményképe oly istentisztelet volt, mely az összes emberiségnek megfelelehetett.

A míg az istentisztelet a külső cselekvényekhez ragaszkodik, nem lehet minden néptől kivánni, hogy azt elfogadja, minden népnek meg vannak a szokásai, miért azokon változtatni? De az olyan istenimádás, mely az erkölcs tiszta eszményében honol, jó az egész világra nézve.

És az eszme folyton előtérbe nyomult a régi profétáknál, hogy a tisztult istentisztelet az egész emberi nem vallásává fog válni. Nem egy külön cultusról volt szó, hanem az egyetemesről: az igazság uralmáról.

Az igazság uralma! igen az a régi proféták hite, mely eszményképileg műveikben jelentkezik. Ez az ideál nem valószínű teljesen — soha eszménykép arra számot nem tarthat, de az az állhatatos hit, hogy hála Izraelnek, az igazság uralkodni fog a földön. a zsidó nép lelkében rögeszmévé vált (devient dans la pensée du peuple juif une sorte d'obsession.)

IRODALOM.

A házasságkötés Magyarországon.

(Dr. Kovács Gyula új műve.)

A házasságkötés jogáról Magyarországon, tekintettel törvényhozásunk feladatára, Kovács Gyula jogtudor és hites ügyvéd vaskos kötetnyi munkát írt. Érdekes tartalma a követ-

kező: I. A házasságkötés módja a trienti zsinat reformjáig, mely fejezetben érdekes magyar jogrégiségek találhatók, minő a Pray codex házassági miséjében foglalt házasságkötés s azon ordo ad faciendum nuptias, mely egy 1341-ből való magyarországi miséskönyvből van véve. A fejezet Kálmán magyar király házasságkötési törvényét, mint olyat domborítja ki, mely a multban nemzetünk törvényalkotási képességéről nagy tanúságot tesz.

II. „A mai házasságkötési formák“ czimü fejezet főleg az egyházi és polgári házasság közötti ellentét megismertetésével foglalkozik, mely magyar historiai adatokkal szintén bőségesen van telítve. Még a hires tridenti decretum vitájáról is a magyar követek jelentéseit használja, a josefinismus harcát pedig a házassági jogban magyar földön, hol a József császár házassági patense általános kötelező erővel birt, a részletekig menő pontossággal ecseteli. A jozefinismus teremtette házasság ez, a mit mi mint polgári házasságot ismerünk s a melynél, a mint látni fogjuk, Kovács Gyula ma se menne tovább. III. „Az egyes formai különbségek“ feliratu fejezetben érdekesnél-érdekesebb mult századbeli magyar házassági jogesetek vannak feltárva, minő Bethlen István gróf özvegyének Macskási Krisztinának a gyermekei nevelője Váradi Istvánnal s később Dósa Mihálylyal való házassága. A IV. fejezet a vegyes házasság kötésének módjáról szól, a miről már a tárgynál fogva elmondható, hogy igazi magyar thema. Ennek a keretében találhatók Gömöri Eszti házassága Szentmiklósi Sándorral 1769. körül s a Szerkely Klára mult századbeli kálvinista hölgy esete, ki hamarjában négyszer ment egymásután férjhez. Az V. fejezet tárgya: A hazai törvények, a vegyes házasság kötésének módjáról, melyben az eddigi házassági legislaciónak jogi természete vétetik elemzés alá. VI. fejezet czime: „A házasságkötés belső természete“, melynek központját a Kálmán király házassági legislációja képezi. Magyar történelmi emlékek újra bővében szerepelnek. Hogy csak egyet említsünk: Róbert Károly idejéből Óvári András Csala nevezetü leányának Mize nádor fiával való házassága még mint olyan házasság méltattatik, mely a Kálmán házasságkötési törvénye szerint jött létre. Ugyanezen fejezetben az erdélyi lakadalmi szokások is szerepelnek, úgy, a hogy azokat Altorjai báró Apor Péter feljegyzésre méltatta, nemkülönbön itt tárgyalatik Bethlen Miklós önéletrajzából a saját két házasságkötése. A két utóbbi fejezetben fejti ki a szerző azon álláspontját, hogy vegyes házasságot még ma is akár hogy lehet kötni, hogy a felek pap elé se mennek, hanem mindent maguk között végeznek el. Még az is érvényes volna, a mit a vers következőképen fejez ki:

Egybefekvés ha helyt talált,
Mátkaság házasságá vált.

A VII. fejezet a protestans jogfejlődéssel, az utolsó vagyis VIII. fejezet pedig törvényhozásunk feladatával foglalkozik. A mit a hetedik fejezetből, mint különösen érdekeset, említhetünk az az, hogy az 1562. évi debreczeni hitvallás a következőt jelentette ki: Nem kötjük egyedül a papokhoz, mint a pápisták az egybekötést, hanem ha köz-

egyetértésből választatnak ki tisztességes és becsületes emberek, a kik a házassági ügyeket értik, ezek is helyesen köthetik össze a házasságokat.

Szerző munkája végző fejezetében törvényhozásunk feladatával magyar történelmi alapon foglalkozik. Mindenek előtt a jog egységét állítaná helyre, annyira, a mennyire ez lehetséges. Ezt úgy tenné, hogy a katolikus és nem katolikus házasságok között némi különbséget engedne, mi azonban csak az elválásra vonatkoznék. A mihez a szerző szívesen ragaszkodik, az a papi egybekötés. Avval megelégednék, ha csak állami törvény szabályozná a házasságot, e fölött az állam bíraskodnék s a házasságkötés okából szükséges felmentéseket, dispensatiokat az állam adná. Csak akkor, ha az egybekötésre nézve az egyházzal nem lehetne boldogulni, engedné meg a polgári formában eszközözendő egybekötést. Ezt a formát még a zsidó és keresztyén közötti házasságkötésnél is csak kisegítőleg alkalmazná, mire nézve szerző munkája függelékében külön törvénytervezetet csatol, melylyel a kormány törvényjavaslatát pótolná. A mi ez utóbbit illeti, a törvényjavaslat ezen része fölött, mely a külföldön kötött polgári házasságot illeti, kárhuzható ítéletet mond, úgy szintén a fölött, hogy a zsidó-keresztyén házasságban a szülők tetszésétől függő legyen az, hogy a gyermekek mind keresztyénekké legyenek.

A munka igen érdekes. Abban nem csak a tudós találhatja meg a neki valókat, de a politikus is. Szerző azon van, hogy a multat a jelennel összekötni segítse. Minden esetre téves volna a munkát, a mint ez nálunk könnyen megtörténhetnék, antisemitizmussal vádolni. Szerző nem tér ki a zsidó-keresztyén-házasság elől. Ő ezt a maga módja szerint acceptálja. Törvénytervezetét az diktálta, hogy assimilációt akar s e tekintetben legalább is azon követelése, hogy a keresztyén-zsidó házasságból született gyermekek mind keresztyénekké legyenek, még sem elvetendő.

A munkát az Eggenberger-czég adta ki, melynél az 3 frtért kapható.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1883. június 23.

Az első félév vége felé közelít s feles számmal vannak, kik a már rég esedékessé vélt előfizetési összegeket máig se küldötték be. Hogy kötelezettségeinek a maga részéről is eleget tessen, a tartozások haladéktalan törlesztését tisztelettel kéri a kiadóhivatal.

— Királyi adományok. Ő felsége a velegi ágostai hitv. egyh. községnek kétszáz frtnyi iskolaépítkezési segélyt, Tornony-Pálca ref. egyházközségnek templomépítésre százötven frtnyi segélyt adományozott magánpéztárából.

— A tiszántúli egyházkerület főgondnokává — mint fővárosi lapok írják — minden valószínűség szerint Vályi Jánost választják meg és pedig általános többséggel. Az általános többséghez 261 szavazat szükséges s már eddig Vályira esett 238 szavazat. A tiszántúli reform. egy-

há zherület 560 szavazatából eddig Vályi Jánosra adatott: a nagybányai egyházmegyéből 32 szavazat; a békés bánáti egyházmegyéből 4 szavazat; a bihari egyházmegyéből 23 szavazat; a beregi egyházmegyéből 14 szavazat; a debreczeni egyházmegyéből 13 szavazat; az érmelléki egyházmegyéből 31 szavazat; a heves-nagykunsági egyházmegyéből 5 szavazat; a nagykárolyi egyházmegyéből 9 szavazat; a máramaros ugocsai egyházmegyéből 6 szavazat; az alsó szabolcsi egyházmegyéből 9 szavazat; a felső szabolcsi egyházmegyéből 17 szavazat; a nagy szalontai egyházmegyéből 14 szavazat; a szathmári egyházmegyéből 61 szavazat s így összesen 238 szavazat. Az alföld, s főleg Szabolcs és Beregmegyék sok új egyházainak szavazata még idáig ismeretlen, a mely egyházak az első szavazás alkalmával mind csak Vályi Jánosra szavaztak. A többi szavazat megszlik Tisza Kálmán, Tisza Lajos, gróf Ráday Gedeon közt stb. Lapunk zártakor vesszük a következő értesítést a végeredményről: A tiszántuli ref. egyházkerület főgondnoki állásra beadott szavazatok összegeztetvén Tisza Kálmán 257, Vályi János 246 szavazatot kapott. Ezenkívül még Lónyay Menyhért gróf, id. Ráday Gedeon és Tisza Lajos is kapott szavazatot. Absolut többséget egyik jelölt sem nyervén, Tisza Kálmán és Vályi János közt a szavazás újból meg fog történni.

— Elítélt panszláv pap. A nyitrai törvényszék ehó 11-én tárgyalta Boór Lajos krajnai evangélikus lelkész ügyét, ki azzal volt vádolva, hogy a községben kinyilatkoztatta, hogy nem kell a község magyar feliratu pecsétnyomóját használni, mert hiszen a község nem magyar, hanem tót. A törvényszék vádlottat bűnösnek találta az alkotmány intézményei ellen való izgatás büntetében s emiatt 1 évi államfogházra s 500 frt pénzbüntetésre ítélte. A vádlott főlebbezett, az ügyész megnyugodott.

FÓTISZT. NAGY PÉTER PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Köröztetnek:

636—1883. A sz.-szolnoki egyházmegyében a sz.-csehi leánytanítói állomás. Javadalma: tisztességes lakás kerttel; 200 o. é. frt 4 részletben előre fizetve; 5 öl tűzifa hazaszállítva, melyből köteles a tantermet is fűteni; egy 3 vékás, minden évben használható szántó haszonélvezete; minden tankötelestől — a szegények kivételével — 1 v. szemes törökbúza és 20 kr. Az összes fizetés pénzértéke 327 frt. Pályázati határnap: aug. 1-je. Folyamodványok t. t. Szabó Pál esp. aához Diósdóra küldendők.

648—1883. A k.-kalotai egyházmegyében a sztánai papi állomás, másod izben. Javadalma: minden házaspártól (59): 1 1/2 kal. rozs, 2 v. must, 1 kis véka zab, 1 szekér fa, melyből 6 sz. a kántoré; az örökséggel nem bíróktól 3 kis véka rozs; 15 v. férőjü canonica portiot őszi vetésre és 2 v. törökbúza földet megmivel az egyhk; keresztelésért 1 kenyér, 1 csirke; temetésért 1 frt; esketésért semmi. Hivatalos felszámítás szerint az összes fizetés pénzértéke: 485 frt 58 kr. Ezen egyházközséghez

tartozik a farmosi l. e., melynek jövedelme; 104 frt 32 kr. Pályázati határnap; aug. 1-je. Folyamodványok t. t. Takács István esp. aához Sz.-Lonára (u. p. Gyalu) küldendők.

662—1883. A kézdi egyházmegyében az alcsernátoni leánytanítói állomás. Javadalma; tisztességes lakás 600 □-öl kerttel; 320 frt az egyházpénztárából, három havi utólagos fizetéssel. Pályázhatik: ev. ref. hitvallásu okleveles tanítónő, kinek női munkákat is tanítania kell s a szabatos éneklésben kellő jártassággal szükséges birnia. Állomását csakis 3 havi előleges felmondással hagyhatja el.

Ugyanazon egyházmegyében az ikafalvi énekvezéri állomás. Javadalma: tisztességes lakás gazdasági épületekkel, veteményes és gyümölcsös kerttel; 53 kal. őszi, 53 kal. tavasz gabona; 21 frt 85 kr; 14 véka férőjü szántó és 6—8 frtot jövedelmező kaszáló haszonélvezete; temetésért 50 kr; 18 terü jó tűzi fa. Ha tanítania is kell minden tanulótl (50—60) 50—50 kr. Jegyzés: az őszi és tavasz gabona és a pénzt fizetőktől bejövő 21 frt 85 kr fele része. A 70 évesnél idősebb nyugdíj. tanítót illet halálíg. Pályázati határnap mindkét állomást illetően: július vége. Folyamodványok mindkét állomásra t. t. Szini János esp. aához Albisba (u. p. Alcsernáton) küldendők

664—1883. A széki egyházmegyében a széki énekvezetői állomás. Javadalma: 130 frt az egyhk. pénztárából; 33 frt 90 kr cam. benefitium; 3 sz. szénát termő kaszáló; 4 h. szántó; tisztességes lakás veteményes kerttel; temetésért 20 kr; a sátoros ünnepeken tartott predikálásért 4—4 frt. A megválasztott köteles a kántori teendőknél kívül az állami iskolában éneket tanítani; a papok akadályoztatása esetén és minden urvacsora osztáskor d. u. az isteni tiszteletet végezni. Pályázati határnap; július vége. Folyamodványok t. t. Csizsár László h. esp. aához Bálványosváralyára küldendők.

669—1883. A v.-hunyadi egyházmegyében az alpestesi papi állomás. Javadalma: 92 kal. buza; 31 kis véka szemes törökbúza; 99 v. csős törökbúza; 50 frt favaltság czimén; 150 frt alap-tökek kamatai; 12 h. szántó, 2 1/2 h. kaszáló haszonélvezete; stola; lakás. Jegyzés; a jelenlegi öreg kántor halála után a Válya-féle alaptól évi 125 frttal fog a papi fizetés emelkedni; a megválasztott az özv.-árvai gy.-intézet kötelezett tagja s annak pénztárába szolgálata első évében fizetésének 10% -át köteles befizetni. Pályázati határnap aug. 15-ik. Folyamodványok t. t. Bartha Lajos aához Tordosna (u. p. Szászváros) küldendők.

677—1883. A püspöki vizsgálat alatt álló deési egyhk. fitanodájában a II. el. o. tanítói állomás. Javadalma: 400 frt, havonkénti, — 150 frt (lakás és failletékben) félvenkénti előleges részletekben; minden II. oszt. tanulótl 2 frt 40 kr, (szegényektől 40 kr) tandíj, mely fizetés remélhetőleg javulni fog. A megválasztott köteles a II. osztályban minden tantárgyat, a más 2 felsőbb osztályban testgyakorlatot és éneket tanítani. Pályázati határnap aug. 1-je. Folyamodványok nsgs. dr. Szűcs Sámuel egyhk. főgondnok és kir-tanácsos úrhoz Deésre küldendők.